

SLOVAN

Mesečnik za književnost,
umetnost in prosveto

1902-3

VSEBINA:

Fr. Dolinčan: Lea	205
Fr. Valenčič: Oj, pridi . . .!	212
Vekoslav Spindler: Kakor poljana	212
Vekoslav Spindler: Zapihal je jug	212
P.: Simon Rutar	213
Feodor: Ko se mu je vrnila duša	215
Vatroslav Holz: Spominski list	218
M. P. Nataša: Majski večeri	220
Jos. Kostanjevec: Lahkoživci	221
Fran Govékar: Gorjančeva Marijanica	225
M. P. Nataša: Mati	228
Vekoslav Spindler: Oni dan	228
Listek.	229

Književnost: I. Cankar: Ob zori. — J. Kersnika zbrani spisi. — Slovenska zemlja. — Zbornik za narodni život i običaje južnih Slovana. — Dr. V. Flajšhans: Mistr J. Hus. — I. Vojnović: Dubrovačka trilogija. — Kwartalnik historyczny. — Galicko-russkaja Matica. — Dejo. — Izveštija občestva. — M. Gorkij. — E. Salias. — Leonid Andrejev. — S. P. Skitalec.

Gledališče in glasba: Za tugu sreča. — Seoske dangube. — Otylie Sklenářova-Malá. — M. Sadil: Cvetka miru. — Novi akordi. — Glasbena zapuščina F. Smetane. — Skladatelj in kapelnik K. Šebor.

Umetnost: Slovenski kipar Fran Berneker. — Razstava „Manesa“ v Pragi.

Tehnika: Bernardijev aéroplanostat. — Dolžina vseh železnic na zemlji.

Raznoterosti: R. Bežek. — Prof. dr. K. Chodounsky. — Národopisné Museum Československé. — Prof. dr. Jan Herzer. — Ferd. Marjanko.

Naše slike: S. Magolič: Iz zagrebške okolice. — J. Pithart: Psyche. — C. Kostandi: Zima in spomlad. — Ivanka Kobilčeva: Sestri ob poročnem šopku. — C. Medović: Groblje na Kuni. — F. Pavačić: Idila na ulici. — Bela Čikoš: Circa. — M. K. Crnčić: Ribiči. — H. Makart: Tizian. — Portreti: S. Rutar, prof. dr. K. Chodounski, Mala Sklenářová.

Leto 1.

Svojim naročnikom in somišljenikom!

„Slovan“ stopa v drugo polletje. Z veseljem, pa tudi s ponosom konstatujemo, da je naš list že doslej tako mnogobrojen odziv ter si pridobil toliko prijateljev, kolikor jih niti v svojem optimizmu sami nismo pričakovali. Že koncem prvega četrletja je naraslo število naročnikov našega lista preko 1000 in novi naročniki se oglašajo vsak dan. **Obstanek „Slovana“ je torej do cela utrjen ter je njegov razvoj popolnoma osiguran.** Naša dolžnost je torej, da se slovenskemu razumništvu za dosedanje obilo podporo najiskrenejše zahvalimo ter da ga ob vstopu v II. polletje prosimo, da nam ostane še nadalje zvesta.

Brez vsiljive in hrupne reklame ter brez širokoustne samohvale smo začeli izdajati „Slovana“ ter smo že doslej pokazali, da znamo in moremo svoj program izvrševati, realizovati. Tudi v bodoče, hočemo mirno in tiho urejevati „Slovana“ **v naprednem slovanskem duhu**, gojiti izvorno leposlovje v vezani in nevezani besedi, popularno znanstvo, umetnost vseh otrok, seznanjati rojake z najzanimivejšimi književnimi, gledališkimi, umetniškimi, tehničnimi, naravosloveskimi in v obče kulturnimi pridobitvami slovanskih in drugih narodov ter prinašati najboljše in najlepše umotvore domačih, slovanskih (ruskih, čeških, poljskih in hrvatskih) slikarjev in kiparjev.

Gradiva imamo že sedaj najraznovrstnejšega, naši najodličnejši pisatelji in umetniki pa nam pripravljajo za tekoči in tudi že za prihodnji letnik „Slovana“ mnogo lepih in aktualnih prispevkov.

Dolžnost pa nas veže, da izrekamo tem potom svojo posebno zahvalo vsem mnogoštevilnim slovanskim (ruskim, češkim in hrvatsko-srbskim) listom, ki so toli pohvalno in opetovano priporočali „Slovana“, kakor tudi vsem onim slovanskim pisateljem in časnikarjem, ki so nam poslali zasebno toliko vzpodbudljivih pisem! Zagotavljamo jih, da bomo slej ko prej s pošteno in iskreno navdušenostjo vršili svojo vzvišeno nalogo **slovanske vzajemnosti** ter delali z vsemi svojimi močmi, na to, da se Slovani duševno strnemo v močno jedinstvo! „Slovan“ je in ostani v svojih slikah in v svojem tekstu **izraz naše žive ljubezni do vsega Slovanstva in do kulturnega napredka sploh!**

S to iskreno zahvalo in z moško obljubo stopamo torej mirni in samozavestni v II. polletje „Slovanovega“ obstanka ter vabimo svoje dosedanje naročnike na obnovo naročnine. Svoje somišljenike, ki doslej še nimajo našega lista, pa pozivljamo, da se nam pridružijo. Čim razširjenejši bo „Slovan“, tem lepši in bogatejši bo v svojih slikah in v svojem gradivu. Že doslej smo izdajali „Slovana“ večinoma s prilogami teksta in vedno z dvema umetniškima prilogama v barvotisku, dasi nam je napravljalo to mnogo žrtev. Ako nam naši somišljeniki ohranijo svoje dosedanje simpatije, mogli bomo storiti za „Slovana“ **poslej še več.**

„Slovan“ izhaja 1 dne vsakega meseca v 4—4½ polah velike četvorke s krasnimi ilustracijami ter stane za vse leto 12 K, za pol leta 6 K, za četr leta 3 K. Dijakom in učiteljem je naročnina znižana.

V Ljubljani, dne 1. junija 1903.

Uredništvo in založništvo „Slovana“.

RUDOLF KUKEC IN DRUG

v Ljubljani, Sodnijske ulice šte. 6 (Čudnova hiša)
priporočata svojo, nanovo otvoreno
**trgovinsko agenturo, komisijsko trgovino
in trgovino z deželnimi pridelki.**

Zveze s prvimi svetovnimi tvrdkami in dolgoletne
izkušnje nama bodo omogočale vstrezati vedno vsa-
koršnim zahtevam.

SREČKO MAGOLIČ:
IZ ZAGREBSKE OKOLICE.

CIRIAC
KOSTANDI:
POMLAD
IN ZIMA.

LEA.

Spisal Fr. Dolinčan.

Ležala je na dragocenem divanu... Njeno telo je imelo na sebi nekaj tiste gibkosti in prožnosti, kakor žival, od katere imena je izviral njeno ime. Tudi njene oči so imele nekaj mačjega na sebi. Žarele so ji liki dva oglja in prežé so zrle, kakor bi pričakovale plena...

Nemirna je bila... Od časa do časa je sunila z nogami, kakor razposajen otrok... Videti je bilo, kakor bi hotela pahnuti koga v stran od sebe, dasi je bila sama. Čelo ji je bilo potno, da so se prijemali njeni mehki lasje po njem; njena prsa so valovila in kipela, in lica ji je zalivala temna kri. — Brez dvojbe ji je viharno plulo srce...

Zasukavši se nekoliko, pritisne gumb v steni. Kmalu nato vstopi livriran strežnik.

„Ali ga še vedno ne bo?“

„Gospod pridejo takoj, ko se poslovi posetnik.“

Strežnik še ni bil prav izgovoril, ko se začujejo stopinje v sosedni sobi. Umakne se naglo, med zavesami pa se prikaže kakih štirinštirideset let stari soprog mlade, lepe, nestrpne žene...

„Oh, ti si še vedno tisti, še vedno tisti!... Prav vsakdo ima prednost pred tvojo ženo!“

„Moj Bog, saj vendar ne morem ljudi iz hiše suvati!... Sicer pa, čemu ta sila?.. Vedel bi, zakaj gre, tudi če bi ne bil prišel semkaj!..“

„A, — ti veš?.. Dobro, potem mi ni treba govoriti!..“

„Govori!.. Slutim le, kaj bi moglo biti, ker drugače bi me ne zahtevala tako burno! Govori torej, jaz poslušam!..“

Ni se dvignila z divana, ampak je ležala še vedno, kakor prej. Potem pa se je premaknila, premaknila z enim samim gibljajem tako, da so se obrisi njenih bokov in njenih prsi, ki slučajno niso bile oklopljene od nederca, še bolj dvignili, še ostreje ločili od črt ostalega života...

Bila je dražestna in zapeljiva v tej svoji legi! Poznala je dobro slabosti svojega moža. Uporabljala je podobna sredstva že često in vselej z uspehom!.. Tudi zdaj se ni mogel premagati, tudi zdaj je prisedel k nji na divan in položil svojo roko okrog njenega mladostnega života. Ali danes je bil resen, skoro žalosten in ničesar ni rekel, ko se je sklonil k njej...

Ona pa, računajoč na moč svoje lepote, je začela:

„Ali si že čul, kak večer so imeli pri Bergovih?.. Moj Bog, kaka jedila, kaka vina in kake toalete!.. In Berg je poskrbel tudi za to, da se čita o tem po vseh časopisih!..“

„Naj se čita!.. Ali se ni čitalo tudi o nas že?..“

„Ah, da — ali bolje bi bilo, če bi se ne bilo!.. Samo blamirali smo se!..“

„Ali — prosim te!..“

„Prosi, ali ne prosi, res je!.. Kakšna sem bila v primeri z — Bergovko?.. Čitaj, čitaj enkrat popis njenega nakita!..“

„Moja draga, o tem se s teboj ne morem pričkat, ker se izpoznam v teh stvareh vendar le nekoliko premalo!.. Toda na nekaj te moram opozoriti!.. Ti imaš čudno navado!.. Danes se primerjaš z baronico Berg, jutri se boš hotela primerjati z grofico Krasinsko, pojutrašnjim zopet s kako drugo mogočno damo!.. To pa, mislim, ni v redu!.. Z eno se lahko kosaš, z vsemi se ne moreš, kakor se ne more nobena druga!..“

„Ah, da, kdor ne more, ta naj ne napravlja domačih plesov! Osmeši se samo, drugega nič!.. Kaj morajo pač ljudje govoriti o nas!..“

„Komur ni dovolj dobro pri nas, naj ne pride več!“

„Lepo stališče!.. O le molči, saj boš kmalu sam!..“

„Da bi le bil! Ker je prilika nanesa tako, ti moram povedati nekaj, dasi bi ti bil raje prikril! Vedi, da moja sredstva ne zadostujejo več, da bi ti izpolnil vse tvoje želje!..“

Te besede, govorjene z resnostjo, kakoršne ni bila navajena pri svojem možu, so jo osupnile. On je bil vstal in ona se je sklonila zdaj na pol za njim, kakor bi ne bila prav čula njegovih besedi, ali kakor bi pričakovala natančnejšega razjasnila. A ko je le molčal, je vskipela in z odurnim, zaničljivim glasom je dejala:

„Beračija torej, beračija!.. O saj sem slutila!.. Kaj pa!.. Krog in krog sama beračija!..“

In ozrla se je z nekakim studom po sobi okrog, kakor bi ji vse, prav vse mrzelo v njenem obličju. On pa je ponovil vidno užaljen:

„Beračija praviš?.. Preproga pod tvojimi nogami je stala 3000 kron!.. To pohištvo z zlatimi vložki je iz pristne ebenovine! In nakit, ki ga imaš na sebi, no seveda — beračija!..“

„Vse staro, neokusno — beračija, pravim!..“

Jezno je udarila z nogo ob tla, a tudi v njem je skipelo. S komaj zatajevano nevoljo je odvrnil:

„Sicer pa — kaj bi se pričkal s teboj!.. Eno tolažbo imam pri vsem tem — prepričanje, da bi ne mogel zadostiti tvojim željam, tudi če bi imel še toliko premoženja, baš tako ne kakor ti jih ne morem zdaj, ko sem došel po tvoji zaslugi na rob prepada!.. Nenasitna si!.. To je tvoja in moja poguba!.. Bili so časi, ko sem računal na tvojo previdnost, na tvojo hvaležnost... smešno!.. Ti in — hvaležna!..“

„Ah — tako!.. Jaz naj bi ti bila še hvaležna?..“

„Da, hvaležna!.. Le pomisli, prosim te, malo nazaj!.. Kaj pa si imela pri svoji materi, kaj?..“

Vzravnila se je popolnoma po koncu. Srd ji je švigal iz oči in kriče je odgovorila:

„Če ne drugega, imela sem svojo lepoto!.. S svojo lepoto bi bila dosegla lahko vse kaj drugega nego sem!..“

„Dovoli, da dvomim o istinitosti te trditve!..“

„Hahaha, ti dvomiš!.. Kaka kratkovidnost, kaka zasleplenost!.. Ali res ne slutiš, ali res ne veš, da bi še zdaj, še zdaj, ako bi hotela... Samo migniti bi mi bilo treba in... — Toda seveda, ti ne vrjameš tega!..“

„Mogoče, da je res nekaj na tem! Toda vpraša se, kake vrste čestilci so to?..“

„Najodličnejši možje!..“

„Najodličnejši možje brez dvojbe! O poznam jih, tiste odličnjake!.. Pustolovci so, ki hrepene po izrednih doživljajih, ljudje, katerim naslada ne gre v tek, ako nimajo zavesti, da pri tem onečaščajo koga, ali pa tudi trezni računarji, ki se oklepajo zakonskih žen iz praktičnih ozirov!.. Da, takih čestilcev imaš, to ti verujem, ker jih ima lahko vsaka zakonska žena, ako ni ravno pregrda! A da si na to še kaj domišljaš, to je — žalostno! Čestilci, haha! O poznam dobro tisti občutek, ki ga gojijo taki možje za take žene; dobro vem, kaj mislijo o njih in kako jih čislajo!..“

„Iz lastne izkušnje seveda!..“

„Moja navada ni, da bi se delal lepšega, nego sem!.. Toda odkar poznam tebe...“

„No, no — samo svoje zvestobe mi ne zadržuj!.. Ljubše mi je, če...“

„Lea — Lea! . . . Ali je res vsega konec med nama? . . .“

Premagala ga je bila bolest. Ravnodušnost, s katero ga je pehala od sebe, ga je ranila. Njegov ponos in njegovo samoljubje nista prenesla tega . . . Stopil je bil zopet bližje k nji in z drhtečim glasom je bil izrekel gorenje besede. Toda ona je odgovorila mrzlo, hladno z vprašanjem:

„Povej, ali hočeš prirediti danes teden večer, da nam ne bo na sramoto? . . .“

Njega je zadelo to vprašanje kakor strela . . . stresel je samo z glavo in pobegnil od nje . . .

* * *

Dospevši v svojo sobo, se je zgrudil v naslonjač. O občutkih, ki so ga prošinjali, si sam ni bil na čistem. Ona bolest, ki se ga je bila lotila za hip, ga je minila zopet. Nekako neobčutno mu je bilo postalo srce. Njegova narava sploh ni bila taka, da bi se bil vdajal sentimentalnosti. Vedel je to sam prav dobro, a vendar ga je osupnila odrevenelost, ki se je bila nenadoma polastila njegovih čutov. Kaj je to? . . . Ali mar resignacija? . . . Srečen tisti, ki se more v enakem položaju vdati resignaciji! . . . Toda ako izvira ta resignacija iz obupa? . . .

Zamislil se je nazaj, premotril je vse važnejše momente svojega življenja in prišel je do zaključka, da je moralo priti do takega konca! . . . In imel je zavest, da je ta konec zakrivil tudi sam! . . . Kakor vsi taki, ki jim je usoda naklonila preobilo zemskega imetka, je tudi on prežil prva leta svoje mladosti v razuzdanem in umazanem razkošju.

S štiriindvajsetim letom že sam svoj, brez očeta in matere, se je vdajal lahkomišljeno in brezbrizno uživanju, ki mu ga je nudilo razdražljivo velikomestno življenje. Pri tem mu je zamrl polagoma ves čut za moralo. Pri vseh svojih dejanjih in početjih ni imel nikakih npravstvenih načel, sledil je vedno le svojim — instinktom! Ali se je bilo potem še čuditi, da je bil tudi njegov zakon brez etične podlage? . . .

Zakaj je bil vzela to svojo ženo? . . . Mar, ker jo je ljubil? . . . Ne — ampak zato, ker jo je pozelel! . . . Bohotnost njenega života, njene žareče oči, njeni divji temperament — to ga je mikalo na njej, drugega nič! . . .

Ko bi bil iskal ljubezni, bi si ne bil poiskal nje! Poznal je natanko njene razmere, vedel dobro, kakega pokolenja je — hči propale aristokratke, ki je bila zapravila vse premoženje svojega moža in katere perverzno hrepenenje po nasladi jo je bilo potegnilo v jarek smradu in blata! . . . In oče? . . . Oče po krstni knjigi ji je bilo neko trhlo človeče

lepodonečega, visokoaristokratskega imena, ki ga je bila podedovala po njem i sama, a pravi oče njen je bil mlad, krepek človek temnorjave, ciganske polti! Tudi to je dobro vedel, in vendar . . .

Želel si jo je, ker je imela na sebi nekaj, kar mu je obetalo poseben, nenavaden užitek . . . Njen temperament je bil čudovita zmes aristokratske omehkuženosti in zdrave plebejske brutalnosti. Vse to se je kazalo tudi v njenem životu, v njenih pogledih, v potezah njenega obraza . . . A kali slabih nagnenj, ki so se nahajale v oslabil aristokratski krvi istotako, kakor v žgoči krvi zdravega proletarca, so poganjale nenavadne plovce! . . .

Vse to je vedel, vse to je videl, a navzlic temu, no, morda celo prav radi tega jo je vzela! . . . Dobil jo je kot premožen bankir lahko, njo, hčer visokih, po brezskrbnem življenju hlepečih aristokratov brez pripomočkov . . . A ko jo je imel, je postal njen suženj, suženj zaradi tega, ker je bil suženj svojih strastij! . . . Kolikorkrat je vzkripelo v njem srce vspricho njenega žarovitega, nebrzdano razkošnost obetajočega pogleda, tolikokrat je pozabil na vse svoje sklepe, da je le vzrl tiste mehke obrise njenega mladostnokrepkega, jedrovitega života! . . . A če se mu je še celo nasmehljala — ah! . . . In čudno! Ne da bi se bil sčasoma ohladil; ne, čimdalje huje je plamtel za njo! Vse, vse je dosegla pri njem, kar je hotela! Nobene želje, ji ni pustil neizpolnjene in teh je bilo toliko . . . toliko! Dajal je, kolikor časa je mogel! In dajati je moral — ker drugače . . . O, znala se je srditi, znala se je boriti z njim in bila je bistrourna dovolj, da se je posluževala vedno tistih sredstev, ki so pomagala najbolj! . . . Vedela je za vse njegove slabe strani! . . . Prvič jih je bila zasledila morda instinktivno, potem pa je s treznim preudarkom doznala njih vir, njih vzročnost in logično zvezo! . . . Proučila ga je tem ložje, ker tudi sama niti pojma ni imela o pravi ljubezni, o nežnejših in plemenitejših čustvih! . . . Brez vse srčne omike je smatrala zakon za zgolj socialno naredbo brez vsakega višjega smotra, za nekako potrebno zlo, ki naj služi kot pretveza za dopustnost sicer nedovoljenih življenskih pojavov . . .

Pri takih nazorih pri njej ni bilo možno iskati požrtvovalnosti, in to je občutil soprog britko, britko! . . . Vsako najmanjo ljubav, vsako naklonjenost ji je moral plačati, ah, kako drago plačati! . . .

Sedaj se mu je skoro gabilo razmerje, v katerem je živel toliko časa s svojo ženo, zdaj se mu je zdela to razmerje nevredno, zdaj je uvideval, da se njegova zakonska žena v moral-

IVANA KOBILČEVA:
SESTRI OB POROČNEM ŠOPKU.

nem oziru čisto nič ni razlikovala od onih propalih žensk, ki so ponižale čut ljubezni na stopinjo ponarejenega tržnega blaga, ki se prodaja po stalnih cenah . . . —

Da vsega tega ni videl že prej, je bila kriva strast, ki mu ni pustila, da bi se bil pospel do blažjega naziranja, do čistejših želja, in pa — lastna propalost . . . .

Šele ko se je bil prepričal, da so želje njegove žene nenasitne, da je njen egoizem brezmejen, se ga je začel lotevati stud pred preteklostjo in strah pred prihodnostjo . . . Spametoval se je prepozno! . . .

Nič več, nič več se ni dalo pomagati! Njegova gospodarska propast je bila neizogibna! Zadržan mu je bil vrat, nikakega izhoda ni bilo več! . . .

Oh, kaka tolažba bi mu bilo, če bi bil imel v tem obupnem položaju ljubeče žensko srce ob svoji strani! . . . Kako bi bil zajemal novih moči iz sočutnega pogleda! Kako bi ga bile hladile pomilovalne besede! . . . Vse to je čutil in bilo mu je tem huje, da ga je njegova žena tako brutalno pahnila od sebe! . . .

Postajalo mu je zopet mehkeje pri srcu . . . Brezčutnost ga je začela zopet zapuščati, toda ne v njegovo srečo! . . . Občutil je zdaj nekaj kakor kes zaradi lastnih grehov, a s kesom se mu je vračalo brez prave logične zveze usmiljenje do samega sebe . . . Zavedal se je hkratu vse groze, ki ga je še čakala in čemur se izogniti ni dalo! . . .

* * *

Sanjal je z odprtimi očmi . . . Zdelo se mu je, da hodi lačen in raztrgan po najožjih, najtemnejših, najumazanejših ulicah . . . Tja, kjer so gorele luči, ga ni mikalo. Tam ga je svetloba preveč spominjala na blesk, ki ga je obdajal svoje dni . . . Bežal je od ljudi, ki bi se bili še spominjali na njegovo preteklost in ki bi se mu bili zdaj brez dvojbe posmehovali . . . Iskal je teme, noči . . . Navzlic temu pa ga je žejalo po nekdanjem razkošju, po nekdanji nasladi . . . Par novcev je imel v žepu, priberačenih novcev! . . . Z njimi si je hotel preskrbeti toliko užitka, kolikor se je pač dalo . . . Stopil je v nizko, zakajeno, s smradom nasičeno pivnico. Bila je natlačena, a ni enega poštenega obraza ni bilo vzreti . . . Same propale, izgubljene eksistence! . . .

Prerije se do neke mize in zahteva — šampanjca! Jezik mu je iz navade izrekel to besedo. Ljudje, ki so ga čuli, so se divje zakrohotali dozdevnemu dovtipu. Dobil je ostudno dišečega žganja in naglo ga je izlil vase dve, tri merice . . .

In delo mu je dobro. Nekaj od nekdanje slasti je začutil, živce mu je prešinilo novo življenje in srce mu je zahrepenelo tudi po ljubezni zopet, po ljubezni — kakršne je bil svoj živ dan navajen! . . .

Tam v nekem kotu se je zganilo nekaj . . . Ni se varal, bila je ženska, grda, umazana, v cape zavita ženska . . . Njen surovi smeh jo je izdajal. A ko ji pogleda natančneje v obraz, spozna — svojo ženo! . . .

Zdrzne se, jekne bolestno in skoči po koncu —

„O Lea . . . Lea . . . Lea! . . .“

* * *

Lea pa je tisti čas sedela na divanu in sovražno zrla proti vratom, skozi katere je bil izginil njen mož . . .

Njena usta so bila napol odprta, da je blestelo dvoje vrst zdravih, krepkih zob skozi ustnice. Ti njeni zobje so bili morda še najznačilnejši na njej! Zdelo se je, kakor bi bili nalašč ustvarjeni za to, da stró milijone, da uničijo in zdrobé vse to, kar je imel njen mož, uničijo in zdrobé še več . . . Nekaj bestialnega se je razodevalo v tem njenem zobovju . . . Spominjala je, ko je strmela tako srdita in vidno razburjena proti izhodu, — na režečo in prežečo žival. A bila je navzlic temu lepa, čudovito lepa! . . . Da, prav ta divjost, ki se je kazala v njenem obrazu, jo je delala posebno zanimivo! Po idealni ljubezni hrepenečemu možu bi ta lepota morda ne bila ugajala, a bila bi mu navzlic temu nevarna! Neutešna, pohlepna strast je odsevala iz njenih oči, gledala iz vsake njene poteze . . .

Občutek, ki ji je polnil srce do moža v tistem hipu, ko jo je bil zapustil, bi se bil dal težko določiti . . . To ni bilo samo sovraštvo, ne samo hrepenenje po maščevanju, bilo je še nekaj, kar se izraziti ne da! . . .

Ha, ta človek se je drznil odkloniti njene želje, drznil, ostaviti jo brez nade, da ji izpolni, kar je zahtevala, drznil celo, reči ji, da so njegova sredstva porabljena! . . . In vendar je bila njegova dolžnost, imeti vedno pripravljenega toliko, kolikor je potrebovala! Zakaj pa je postala njegova žena? . . . Da, zakaj? . . .

Še nikdar si ni bila stavila tega vprašanja, a zdaj se ji je bilo hipoma pojavilo in mikalo jo je, dobiti odgovor zanj. Ali ga je mar kdaj ljubila tega svojega moža? . . . Ne, ne, to je bilo jasno, o tem ni bilo nobene dvojbe! . . . A da ga je trpela tako dolgo, od kod to? . . . Začelo se ji je zdeti sami čudno, da je bilo to mogoče. A še bolj čudno se ji je zdelo, da mu je bila ostala

zvesta. Kako je bilo mogoče, da svojega moža ni ljubila, da je imela svoje želje, da se ji je tolikrat nudila prilika, pa vendar... Ah, kako, kako jo je včasih skominalo po prepovedani nasladi, od kod to, da se ji ni vdala?... Dolgo ji ni hotelo v glavo!...

Naposled pa se domisli na vzrok! Spomni se, da je imel njen mož zanjo vedno polne roke in da so bili njegovi darovi tisto, ki so jo priklepali nanj!

Da, briljanti in demanti, zlati in bankovci so imeli vedno posebno moč!... Dokler ji je prihajal njen mož z darovi, je pozabljala vse drugo, ker je bila njena gizdavost morda še močnejša od njene poltnosti!... Da, to je bilo tisto, to je bilo vzrok, da je vztrajala pri svojem možu! Ljubila ga ni, a bila mu je hvaležna za njegovo darovitost... In vendar se je drznil, očitati ji nehvaležnost!... Kdo je bil nehvaležen?... Ali ne mar on?...

In še srditejša je bila, in njeno srce je še bolj vpilo po maščevanju!... Oglasile pa so se ji zopet tudi njene želje!... In vspricho teh je bila skoro vesela, da moža ni bilo z običajnim darom in da ji ni hotel spolniti volje. Samo premotil bi jo bil in še dalje bi mu bila hlapčevala, še dalje bi bila pogrešala, po čemur je koprnela — njena divja kri...

Premotila je naglo vso dolgo vrsto svojih čestilcev... Njena domišljija je delovala intenzivno... Kam naj se obrne, kje se ji več obeta?... Preudarjala je dolgo, naposled ji obtiče misli pri štabnemu častniku, pl. Wolfsheimu, ki je bil znan zaradi svojega življenja... Dvoril ji je že dolgo, dvoril vstrajno.

Skočila je po koncu in tresoč se od neravnega razburjenja se je preoblekla od nog do glave brez tuje pomoči...

Odhajaje je srdito vihtela pest proti oni strani, kjer je domnevala svojega moža...

„Ha, zdaj se maščujem, zdaj se maščujem!... Zdaj hočem biti prosta!“

Zunaj je bilo že mračno in luči so gorele...

Ko je stopila na ulice, se je je lotilo še večje razkošje... Vedela je, da taka se ne vrne več, kakršna odhaja... Drhtela je v čudni slasti, život ji je spreletavala sladka groza. Hitela je, hitela, dasi sama ni vedela zakaj... Morda ga sreča, morda trčita pred kako kavarno skup, in če ne —?

Po žilah ji je zakipelo in mameča omotica se je lotevala njene glave, ko se je spomnila njegove sobe in finega duha njegovih smodk...

Čim dalje nestrpnejša je postajala, čim dalje hitrejše je hodila... Kakor ob pamet je drvila mimo ljudi... Poznala ni nikakih ozirov več. Vse njene misli so bile osredotočene samo na to, kako se bo maščevala. Kadarkoli je šel kak častnik nasproti in kadarkoli je zarožljala v njenem obližju vojaška sablja, se je zdrznila, mislé, da je on, katerega išče...

A ni ga bilo, ni ga bilo...

Postajala je skrajno razburjena in njeno vedenje je vzbujalo pozornost.

Nekdo je že delj časa stopal za njo...

Obločnico, mimo katere je šla, so obletavale veše, a v senci na tleh je bilo videti, kakor bi se velike ostudne podgane podile semtertja...

Ne pomislivši, kaj je, dvigne svoja krila, kakor bi se bala, da bi se ji ne zamotala med nje katera od dozdevnih živali...

Oni, ki je šel za njo, pa je imel to za posebno znamenje... Zrastel mu je pogum. Predrzno je stopil k njej in jo prijel za pod pazduho...

Prvi hip je mislila, da je on, ki si ga je želela, pl. Wolfsheim, in zaupno se je nasmejala... Na to britko razočaranje, katerega pa je hitro obvladalo zopet hrepenenje po nasičenju, želja po doživljajih.

V rokah tujega, nepoznanega človeka ji je bilo skoro še razkošneje, še sladkeje...

In nastopila je pot iz luči v temo, nastopila pot v one ozke, umazane, smrdljive ulice, kjer jo je njen mož gledal v svoji grozni viziji... — —

OJ, PRIDI...!

Saj ni še mrak, saj ni še noč,
o pridi, o pridi že skoro,
pa ljubila se bova vso to noč,
pričakala jutranjo zoro!

Vse travice že polegajo,
utrjene tičke begajo
in rožica vsaka že klone
in sonce že tone!

O to se bo tresel njen mehki glas,
o to bo žarel nje deviški obraz,
ko duša se v dušo izlije!
Vsa polna je ognja, prelestnih željâ,
ljubezni trenutja sva žejna obâ,
presladkih minut harmonije.

Fr. Valenčič.

KAKOR POLJANA...

Kakor poljana, ki v vesni zeleni
suha in pusta otožno medli,
kakor lesovje, ki strli viharji
silo življenjsko so mu za vse dni,
kakor potok, ki na širni planjavi
solnce izmozgalo hladni mu vir,
kakor popotnik v žgoči puščavi
k tihi oazi zagrešil je tir —,
tak je srce, ki v življenja viharjih
je zagrešilo svoj veliki cilj,
tak je srce, ki nikdár ni spoznalo
sladke ljubezni pretajnostnih sil.

Vekoslav Spindler.

ZAPIHAL JE JUG...

Zapihal je jug preko naših ravní,
in v mladem razkošji se dviga narava;
iz cvetja opojni duh vstaja in plava
do solnčnih višav.

Zapihal je jug preko naših lesov,
in v mladem zelenji je vse oživeló,
in vse je šušteló — in sladko zapelo
je ptičíc nebroj.

Zapihal je jug preko naših goríc,
in gor pohiteli smo v gorske hramove
in srkali trtic ognjene sokove
pa pevali si:

Ej naše ravnice in gaje zelene,
in naše gorice, s slastjo napojene —
naj Bog jih živi!

Vekoslav Spindler.

CELESTIN
MEDOVIČ:
GROBLJE
NA KUNI.

SIMON RUTAR.

OBRIS.

Slovensko slovstvo je izgubilo 3. maja t. l. pisatelja-učenjaka, čegar delavnost je nenadomestna. S. Rutar, ki ga prišteva zgodovina slovenskega slovstva k najtemeljitejšim, najplodovitejšim in mnogostransko delujočim zgodovinarjem, povestnica Slovencev pa k najkremenitejšim ter najplemenitejšim in najznačajnejšim možem, je vsled tragične nezgode, potrta na telesu in duši, izdihnil svojo blago dušo ter se pridružil manom prijatelja in tovariša Ivana Vrhovca. Pičlo je število slovenskih znanstvenih pisateljev, a še med temi nam najboljši ali utekajo v nemško slovstvo, ali pa umirajo v dobi, ko bi mogli podajati najzrelejša dela.

Tudi Rutar je umrl v starosti, ko bi mogel podarjati svojemu narodu iz bogate zakladnice svojega znanja najboljše. Saj je imel še le 52 let!

Rojen je bil leta 1851. pod Krnom na Primorskem. Izšel je iz zdravega, odkritosrčnega in naravnega kmetskega rodu ter si ohranil idealno domoljubje do poslednjega diha. Neokužen je ostal od moderne blaziranosti in vzlic mnogim težkim izkušnjam ni „klonil duhom“, nego ostal

živahen, odkrit in odločen patriot neumorne agilitnosti in duševne prožnosti.

Gimnazijo je dovršil v Gorici, študiral na Dunaju, bil suplent na gimnaziji v Gorici, od leta 1877. pravi učitelj v Kotoru, 1880. v Spletu, od 1888. na višji državni realki v Ljubljani in od leta 1890. na II. državni gimnaziji v Ljubljani. Lani pa je moral zaradi bolezni v želodcu in na ledvicah iti na dopust; pridružila pa se je še slabost srca in tudi oči so mu opešale. Tako je hodil težko bolan in bržčas bi tekočega leta ne bil preživel več. Toda usoda je hotela, da je ta slovenski trpin izpil čašo trpljenja hipoma. In tako se je zgodilo, da se je ločila njegova svetla duša od telesnega pepela med resničnim in strašnim plamenom. In umrl je tiho, sam, kakor je hodil skozi življenje . . .

Dr. Karel Glaser deli Rutarjevo delavnost na književnem polju v troje smeri: a) Rutar „preiskuje najstarejšo dobo slovenske zgodovine, b) nabira in preiskuje narodne pripovedi in pesmi, in c) ocenjuje zgodovinske spise.“ Ta razdelitev pa ni primerna in popolna, ker Rutar je preiskoval tudi novejšo dobo slovenske zgodovine

SIMON RUTAR.

ter nam podal celo vrsto zemljepisnih del. Pisal je Rutar v najrazličnejše dnevnik in mesečnik, v „Sočo“, „Kres“, „Zvon“, „Lj. Zvon“, „Slovenski Narod“, „Muzejska Izvestja“ in za „Slovensko Matico“. Pisal pa je tudi v lepi hrvaščini, italijanščini in nemščini. Rutarjev slog ni bil sicer eleganten in feljetonistovski, kakršnega je imel Ivan Vrhovec, toda njegov jezik je bil vedno prikpen, prijeten, domač in jasen.

Število njegovih spisov s podpisom je ogromno, kratkih, a vselej zanimivih in znanstveno obrušenihih notic, ocen in člančičev brez podpisa pa nebroj. Nemožno je torej naštetih vsaj večino njegovih del in spisov, ker bi samó naslovi napolnili čedno brošurico. Vendar naj navedem vsaj nekatere, iz katerih se razvidi velika plodovitost in obsežna učenost tega prezaslužnega moža: „Topografija goriške dežele za časa Rimljanov“ (v „Soči“ 1874), „Belinska Opatija v Akvileji“ (v „Soči“ 1883), „Rimske ceste po Vipavski dolini in po Krasu“ (v „Soči“ 1886), „Nemški rut na Goriškem“ (v „Kresu“ 1882), „Reka Timavus“ (v „Ljub. Zvonu“ 1885), „Slovenske naselbine na Furlanskem“ (v „Lj. Zvonu“ 1883), „Razmere med Slovenci in Longobardi“ (v „Soči“ 1875), „Kateri pravice imajo Slovenci do gostinjca sv. Jeronima v Rimu?“ (v „Slov. Narodu“ 1886), „Spomini na gornje-štajersko slovenstvo“ (ibid.), „Od-

kod ima Šiška svoje ime“ (v „Lj. Zvonu“ 1891), „Vodne razmere na „Kranjskem“ (ibid.), „Sedanjí zemljevid Afrike“ (v „Lj. Zvonu“ 1892), „Atene“ (v „Lj. Zvonu“ 1894), „Novi Rim in ostanki starrega Rima“ (ibid.).* V svoji službi v Dalmaciji je opisal Splet in Črnogoro v zgodovinskem in zemljepisnem oziru. V Stritarjevem „Zvonu“ (1879) je ocenil slovenstvene zasluge Ivana Vesela-Koseskega; v „Lj. Zvonu“ (1883) Štef. Kociančiča; spisal slovensko starinoslovsko terminologijo („Izvestja“ 1893) ter opisal mnoge prazgodovinske izkopine, gomile in grobišča raznih slovenskih krajev. Samostalna temeljita dela Rutarja so: „Zgodovina Tolminskega“, „Domoznanstvo“ in „Zemljepis za srednje šole“, II. stopnja (1892). Za „Slovensko Matico“ je spisal troje knjig: „Poknežena grofija Goriška in Gradiščanska“, „Samosvoje mesto Trst in mejna grofija Istra“ in „Beneška Slovenija“. Za „Matico Hrvatsko“ je spisal članek „Nekaj o bojnem bratstvu Slovencev in Hrvatov“ („Spomen cvieće“ 1900). Napisal pa je poleg teh in drugih del in razprav še dolgo vrsto znanstvenih kritik, podučno-zabavnih feljetonov, biografičnih obrisov, poročil itd., tako da je stal v prvi vrsti najmarljivejših naših pisateljev.

Kot profesor je bil Rutar priljubljen in čislán pri dijakih in tovariših kakor malokdo, saj so se združevale pri Rutarju globoka veda, temeljitost in resnoba z ljubeznivostjo, blagosrčnostjo in neusahno dovtipnostjo. Revnim dijakom je bil vsekdar plemenit dobrotnik ter je razdajal z vedno odprto roko svoj denar in svojo obleko... Bil je tudi ustanovnik in član podpornik večinoma vseh ljubljanskih narodnih društev.

Vrhu vsega tega pa je bil pokojnik zlata duša nepopisne simpatičnosti. Navidezno čmeren in osoren, je bil v resnici vedno vesel, zabaven in šaljiv in celo galanten. Dobrodošel je bil zaradi teh lastnosti povsod in vsekdar.

Danes počiva njegovo truplo v grobnici „slovenskega pisateljskega društva“ med zemskimi ostanki sorodnih src, sorodnih duš. Naj mu bo lahka zemlja slovenska, za katero je delal in trpel do konca svojih plodonosnih dni! P.

* Leta 1893 je potoval z državno ustanovo v Italijo in prebil dalje časa v Rimu in drugih mestih; nato se je peljal na Grško in ostal več dni v Atenah, dospel v Carigrad, si ogledal razvaline in izkopine Troje v Mali Aziji ter se vrnil domu preko Sredca in Belegrada.

KO SE MU JE VRNILA DUŠA . . .

Sentimentalna črtica. Spisal Feodor.

Bil je to hudo čustven človek. Zdaj mu je bila duša ognjen vulkan, ki je v njem vrela in kipela sama raztopljena lava, in v njegovih očeh so se kresali odsevi daljnjih, podzemskih plamenov, zdaj so mu žvižgali in tulili skozi prsa ledeni vetrovi, in cvetje je mrlo in zlomljeno vejevje je prasketalo na izsušena tla, a zdaj mu je bila duša zopet tajinstven pomladanski gaj, poln slavčkov in zefirov, in če je obstal njegov globoki pogled na tebi, razlilo se je celo morje bajne mesečine v tvoje srce . . .

Polagoma, z leti pa so ugasnili v njegovi duši plameni in utihnile so ledene vihre, samo še mesec je sanjal nad brezmejnimi poljanami srca . . . tih in bled . . . in slavec je plakal v vejah vrb-žalujk po izgubljeni sreči . . . in zefir je šuštel v njih žalostnih vrhovih . . . O, koliko je trepetalo tedaj v njegovih prsih te mehke, otožne luči, teh v samotnih daljavah umirajočih, v njih izgubljenih melodij, tega mrtvaškega, polnočnega šuštenja . . .

A potem je prešlo tudi to . . . Prišla je mimo ona, ugrabila mu s svojimi demoničnimi očmi njegovo ubogo dušo in jo odnesla v njih s seboj bogvekam . . . In izkopal je svojim nadam gomile pod žalujkami in jih zagrebel z lastnimi krvavečimi rokami pod nje . . . in slavci so srfotali iz njihovih vej . . . in mesec je zatopil za črne gore . . . in smrt je ugasnila na nebu zvezdice — solzice . . . Vse mrtvo v njem in nad vsem njegova usta, nem, neizprosen čuvaj! . . . Vse mrtvo, vse mrtvo . . . ah, mrtvih vseh njegovih petindvajset pomladi . . . mrtvih, pokopanih za veke tam notri, v temi, pod pošastno šumečimi žalujkami . . . In nad njimi njegova usta nem, neizprosen čuvaj . . . Samo kar je bilo neobhodno potrebno, je še govoril.

A v nedeljo mu je bilo, kakor da se je v njem naenkrat nekaj zbudilo, kakor da hoče nekaj vstati v njem, kar je bilo že davno mrtvo . . . Sprva rahlo, a silnejše in silnejše so trkale nade na pokrove svojih krst . . . In čutil je, kako so vstajale iz njih . . . vedno več in več . . . in iz dalje od nekje se je začulo počasi bližajoče se slavčje petje . . . in nad gorami je zardelo črno nebo, kakor da se hoče dvigniti mesec izza njih . . .

Torej živi vendar še nekaj v njem, še ni umrlo vse? . . . Spreletela ga je tajna groza . . . In naenkrat se je ves stresel . . . Skozi možgane

mu je šinila strašna misel, da živi v njem še vedno njegova — duša! . . . Da, duša . . . saj mu je bilo prav tako, kakor nekdanj, ko je imel še dušo . . . Ha, zakaj jo mora začutiti v sebi prav zdaj in ne že tedaj, ko jo je iskal še po vseh cestah in strmih stezah, ko je vpraševal po njej še vsakega popotnika, ki ga je srečal, ko se ni izognil niti preklinjajočim voznikom, ki so imeli na njegovo vprašanje le surovosti kot odgovor! Vozil se je po vsem svetu okrog, a ni je mogel dobiti svoje uboge, izgubljene duše . . . Vse je bilo zaman, ves trud in znoj. In ker je ni mogel več najti, vdal se je bil v svojo usodo, v misel, da bo živel odslej brez duše. In bolj in bolj mu je bila prijetna ta zavest, čim bolj je opazal, da vedo tudi drugi, da nima duše. Mračen in temen je hodil mimo njih, in oni so gledali še dolgo za njim . . . Kako je to dobro delo! Da je imel še dušo, stopila bi se mu bila od blaženosti! . . . A zdaj jo začuti zopet naenkrat v sebi! Bilo mu je nekako tako, kakor mora biti dekletu, ki začuti nenadoma sad svojega greha pod srcem . . .

Ah, pa da je vstala duša njegova vsaj zdrava in mirna, ako je že morala vstati, toda bolela je in hrepenela in kipela, da so mu hropela prsa! Kakor morje se mu je zdela, ki se vzpenja proti mesecu in pada zopet trudno nazaj. Polne, polne bajne mesečine so bile njene čudovite oči . . .

Srečal jo je v nedeljo v svoji ulici. Oči je imel vprte v tla, a prav pred njo jih je vzdignil, in strnile so se za hip z njenimi . . . Nehote je obstal, ona pa je šla dalje. Tudi on se je otresel naglo sladke omotice in nadaljeval počasi svojo pot. Naenkrat je obrnil glavo, in v istem hipu tudi ona. Ustavil se je kakor pribit in strmel za njo, in ona se je ozrla še enkrat, potem pa je izginila v eno najmanjših hiš, — v sosedno hišo one, v kateri je stanoval že tri dni.

Gnalo ga je kar samo, in kmalu je stal pred ono hišo. Pogledal je boječe v vežo, a videti ni bilo nikogar. Kdo stanuje tu, se do danes ni brigal. „Peter Bratina, izvošček“, je bil edini napis nad vratmi.

Hodil je dolgo gor in dol, čakajoč, ali se morebiti vrne. Nič! Torej stanuje najbrže tu? Torej jo bo morda videl dan na dan? Oh!

Bil je zaljubljen, o tem ni mogel več dvo-
miti. Zaman je iskal miru. Ves dan je taval okrog

in zvečer se je valjal dolgo po postelji, preden je zaspal. Ako ga je tudi hotel spanec premagati, ustavljal se mu je, da bi mogel pač dalje trpeti zaradi nje . . .

Drugi dan opoldne pa jo je zagledal zopet skoraj na istem mestu, kakor včeraj. Bila je izredno elegantno oblečena. To je videl v naglici, a sicer je zahrepenel le po njenih očeh. In vtopil se je vanje — počasi je stopala mimo njega — potem sta se ozrla oba še enkrat, in izginila je v isto hišo, kakor včeraj.

Vročje mu je bilo zdaj in zdaj mrzlo. Vrelo in kipelo je v njem in vihre so mu rjule skozi prsi, kakor že davno ne. Blodil je vse popoldne zunaj po gozdu.

Toda zvečer! Zvečer je priklopela njegova razburjenost do vrhunca. Ko je prišel domov v svojo sobico, sedel k mizici in podprl z dlanjo svojo ubogo glavo, zbudilo ga je naenkrat iz njegovih sanj precej močno trkanje ob ono steno, ki je ločila njegovo in sosedno hišo. Privzdignil je glavo in poslušal.

Tak-tak-tak-tak!

Planil je na noge ter stopil naglo k steni. Zopet: tak-tak-tak-tak!

Kri mu je šinila v glavo. Kaj, če bi bila — ona? Kaj, če mu daje ona poguma?

Vzel je naglo ključ iz žepa in potrkal ravno tako.

Tak-tak-tak-tak — tukaj.

Tak-tak-tak-tak — tam.

In to je trajalo celo uro. Njemu je bilo nazadnje že dovolj! Tako nič drugzega, nego tak-tak tak-tak, človek se nazadnje tudi naveliča. Toda ali naj bo on toliko nevljuden, da neha? Vražje dekcle, naj bi vendar enkrat mirovalo! Da bi znala vsaj oba telegrafirati! mu je šinilo naenkrat skozi možgane. A kaj pomaga! on ne zna in ona ne zna, kajti tisti tak-tak-tak-tak, to ni nikako telegrafiranje.

Slednjič je postalo na oni strani tiho. Toda drugi večer in tretji večer in četrti večer ob isti uri do iste ure isti tak-tak-tak-tak. Samo videl je ni več. Naj je taval tudi ves dan okrog in prežal, vse zaman.

A ko se je vrnil ob sedmih zvečer domov, ga je že klical tak-tak-tak-tak.

Tako sta občevala po eno uro na dan že ves teden. Mislil je, da mora zblazneti. Vsi živci so mu bili do skrajnosti napeti, vsi udje so mu že skoro neprestano drhteli. Delal ni ničesar več. Samo okrog je blodil, iskal njo in pričakoval vsak večer nestrpno sedme ure . . . Kajti ta čudni pogovor ž njo mu je postal neodoljiva potreba, ta ura edina srečna ura v celem dolgem dnevu in prečuti noči . . .

Toda ne! To ne gre več dalje! Mora jo videti, govoriti mora ž njo! On jo pač razume; sramežljivo dekcle je, ki se mu ne upa več prikazati se, a zato je on mož, ki se ji mora približati.

In res je bil že nekaterikrat v njeni veži, da bi vstopil pri njej, a vselej mu je zmanjkalo poguma, in jezen sam nase, se je zopet vrnil. Samo toliko je vendar videl, kje stanuje njegova sosedinja.

Nad priprostimi vratmi je bila pribita konjska glava, iz česar je sklepal, da mora biti pač izvoščkova hčerkca. Nič zato! On bi jo ljubil tudi, ako bi bila bogve čegava!

Postajal je bolj in bolj nestrpen. Kaj mi kdo more! Kar jutri, točno ob sedmih, jo vderem k njej. Povprašam, ali ne stanuje tam gospod Müller ali Meier, — kaj mi kdo more!

In drugi dan je bil od ure do ure bolj nemiren. Še nocoj bo morda govoril ž njo! . . .

Prišla je sedma, in on je že stal pred njenim stanovanjem.

Trikrat je bil prijel že za kljuko in vsakrat je zopet izpustil. Zobje so mu šklepetali. Na čelu mu je stal pot.

Končno se je stresel nenadoma in divji pogum mu je švignil skozi vse ude, — odprl je . . . Celo potrkati je pozabil.

Prostoren hlev. V kotu, ravno nasproti njegovi sobi mršav osliček. Zobal je svojo krmo iz obešenih jasli, ki so pri tem trkale enakomerno ob zid. Tak-tak-tak-tak . . .!

Hlapec, ki je nasipal v drugem kotu ovsca velikemu konju, se je začudeno ozrl. Tudi osliček se je ozrl.

In vrbe-žalujke so pošastno zašumele . . . slavčki so preplašeni odpluli . . . vse zvezde so se utrnile . . . in mesec se je skrila za črne oblake za vekomaj . . .

BELA ČIKOŠ: CIRCA.

SPOMINSKI LIST.

Napisal Vatroslav Holz.

Ta mesec poteče dvajseto leto, kar sem na svojem potovanju križem domovine došel prvič v Poljane nad Škofjo Loko ter se ondi seznanil z umetniško obitelji Šubićevo.

Prav takrat je bil domá sin Jurij, prišedši

iz Pariza k vojaškim vajam, potem pa je slikal v ondotnem župnišču sliko sv. Jurija za veliki oltar v šentjurski cerkvi pri Kranju.

S tem jovialnim, življenja veselim umetnikom sem se pobratil takoj ob prvem sestanku. Prijatelj Jurij namreč ni lazil okrog človeka, češ: jeli vreden ali ne mojega pobratimstva, ampak spoznavši v njem sorodno dušo, trčil je brez obotavljanja z njim: „Bog te živi, brate!“

Drugo leto spoznal sem tudi njegovega starejšega brata Janeza, ki je izdeloval na rojstnem domu sliko sv. Antona Padovanskega za kapucinski samostan v Škofji Loki. Sliko je izvršil namesto svojega očeta. Podoba visi sedaj bajé nekje za velikim oltarjem frančiškanske cerkve v Ljubljani!

Janez Šubič ni bil toli strasten veseljak, kakor njegov mlajši brat Jurij. Z njim se je dalo mirno in resno pogovarjati po cele večere, dočim je genialni naš Jurij kaj rad popeval, zlasti ono dolenjsko pivsko „himno“: „En starček je živel v vinskih goráh“, katero pesem je tudi ilustriral.

Kakor sta bila brata Janez in Jurij Šubič različno nadarjena in nagnjena vsak na svoj umetniški predmet in smoter, takisto sta bila tudi različnega temperamenta in naturéla. Janez n. pr. vam je vedel povedati vse svoje umetniške nakanе in aspiracije ter je tudi dal pogledati v svojo duševno „delavnico“; Jurij pa ni rad govoril o svojem umetniškem snovanju in proizvajanju v naročju svoje duše spočetih umotvorov. Ravnal se je po Goethejevem navodilu: „Bilde, Künstler, rede nicht!“

Z bratoma sem preživel marsikatero veselo uro. Posebno z Jurijem sem prebil po cele noči ob šumnem petju. Njegovo geslo je bilo: „Če ne smem biti vesel, pa nečem več živeti!“

In umrl je zares v družbi veselih prijateljev s šumečim šampanjcem v roki... daleč tam gori v Lipsiji. Njegov vedno bolj tihi in otožni brat Janez pa je legel v prerani grob po mučni bolezni na bregu opevanega Rena...

JANEZ ŠUBIČ: SV. MARTIN.

Otožnosladki spomini me prešinjajo ob dvajseti obletnici, odkar sem se seznanil s to plemenito dvojico velenadarjenih bratov-umetnikov, kakoršni se v Slovencih ne porajajo vsakega stoletja!

Janez Šubič je bil izreden slikarski talent, soliden in marljiv, da mu ga ni izlepa vrstnika med nami!

Jurij Šubič pa je bil pristen genij po milosti božji, kakršen se nam javalne še kdaj narodi!

Janezova nadarjenost in Jurijeva genialnost se kaj vidno razodeva v njunih slikah! Janez se je na benečanski akademiji „di belle arti“ priučil slikanju s polnimi, masivnimi barvami, dočim je slikal Jurij po vzgledu moderne pariške šole s prozornimi, eterično lahкими bojami! Tudi pri proizvodjanju zasnovanih slikarskih umotvorov sta se brata jako razlikovala. Janez Šubič je delal marljivo ter enakomerno dan za dnevom; mlajši njegov brat, Jurij pa je pavziral po tedne in mesece; kadar pa ga je obšlo umetniško navdihnenje, ostavil je družbo in zabavo, zaprl se v svojo sobo ter reproduciral v duši že izdelano sliko kar vzdržema, takorekoč v jedni potezi. Na tak način je ustvaril sliko sv. Kozme in Damijana, katere posnetek prinaša „Slovan“ v tej številki.

Ko bi ta dva slikarska Dioskura živela še danes, ne vladala bi med slovenskimi umetniki tolika malodušnost, kakor tudi bi se naše občinstvo vzdrnilo iz svoje tope brezbriznosti za vzvišene umetniške ideale!

Spričo dotedanjih slikarskih del nadejali smo se od Janeza in Jurija Šubiča dovršenih umotvorov, ki bi osvetlili mračno lice naše tužne domovine ter nam vzgojili nadobuden naraščaj samozaupnih umetnikov!

Žal, da sta se umetniški zvezdi vtrnili po toli kratkem sijaju ter ostavili za seboj duhomorno temino apatije do lepih umetnosti!

Zares! Na polju slovenske umetnosti, leži neko prokletstvo, katerega bi nas mogel odrešiti le velenadarjen, odvažen, energičen in simpatičen mož, kakršen je bil genialni in radostipolni Jurij Šubič, ki je s svojo olimpsko jovialnostjo očaral vsakogar! Ko bi se bil nastanil v domovini ter zbral okrog sebe vse naše, po svetu razkropljene umetnike, ustanovivši tu v Ljubljani „slikarsko akademijo“, prepričan sem, da bi se s časom naše neuko ljudstvo začelo zanimati za takomenovane „lepe umetnosti“.

Uprav srcé boli človeka, zročega okolo sebe, kako naši sosodje na severu in na

jugu prirejajo sijajne umetniške razstave, katere hodijo ogledovat gostje iz daljnjih delov sveta! Dà! Severni naši bratje — žilavi Čehi se tudi ponašajo pred oholimi tujci s svojimi umotvori, v nas Slovencih pa še skromnih razstavic tu pred nosom za bore novčiče ne hodimo gledat!

O, da bi imel potrebna sredstva, to bi vam pokazal, da kulturni narod ne živi zgolj o političnem „kruhu“ in o malenkostnem prepiru za — oslovega repa senco, temveč da potrebuje za duševno življenje i nebeške hrane: vede in umetnosti!

JURIJ ŠUBIČ: SV. KOZMA IN DAMIJAN.

MAJSKI VEČERI . . .

M. P. Nataša.

I.

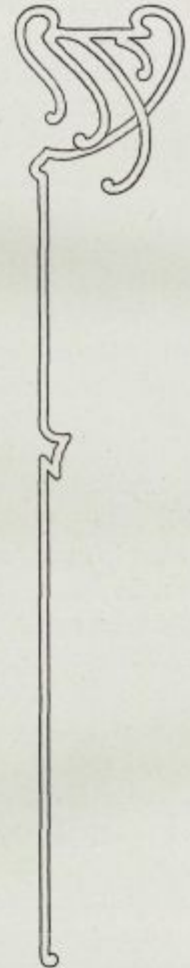
Priroda se venča, odeva se v svatovsko krilo —
in venec blesteč na kraljevsko si deva glavó,
svečanost ljubezni odseva ji z jasnega lica
in solza radosti krasi ji deviško oko . . .

In vzdihí kipé ji iz prsi! — Te rože dehteče,
kako po ljubimcu na nebu, po solncu drhté . . .
Življenje prirode se druži z ljubeznijo solnca, —
v ljubezni k združitvi želi si človeško srce!

II.

Umirajo rože in sahnejo moji nasadi,
eksotičnih cvetov in mirt in zelenih cipres . . .
Umirajo v srcu mi nade že v prvi pomladi
in rosa hladilna ne kane venečim z nebes.

In mir pozabljena odeva jih v tihe večere,
akord žalovanja po plani v brezkončnost hiti.
Pozdravljeni dnevi — zgubljene moje mladosti!
Pozabljene nade iz majskih večerov in dni!

POGUM VELJA.

J. PITHART:
PSYCHE.

FRANJO PAVAČIČ:
IDILA NA ULICI.

LAHKOŽIVCI.

Spisal Jos. Kostanjevec.

PI.
 isatelj Milan Golob je zrl iz svoje podstrešne sobice na ozko, umazano dvorišče.

Večerilo se je. Visoko gori nad njim je bilo svetlo in jasno, a doli so se že vlačile umazane sence preko pustih, z rjavim, debelim peskom ometanih zidov nasprotnih hiš.

Spodaj in v sosesčini je bilo tiho, kakor bi bilo vse izumrlo. Bila je nedelja in vse je bilo odšlo po izprehodih, da se nadiha svežega zraka, da se okrepča za delo nastopajočega tedna.

Tudi Golob je bil popoldne zunaj. Dolgo je blodil po ulicah, zatekal se semtertja v parke. Njegovo oko je obvisovalo na zelenju in cvetju, ki ga je radodarno trosil blesteči majnik po umetnih nasadih, njegova noga je obstajala na ovinkih in prsi njegove so srkale s polnimi požirki balzamični vzduh, ki je plul okoli njega. Po klopeh so posedali le poedinci, in to mu je bilo všeč. Čutil se je varnega in prostega, čutil nekako tako, kakor bi bil velik del tega, kar je zrl njegovo

oko, njegova lastnina, kakor bi mu bilo treba samo iztegniti roko, da bi vse to odnesel seboj ter si ustvaril domačijo, ki bi prekašala po blesku in sijaju kraljevske in cesarske gradove.

Golob je sanjal z odprtimi očmi, hodeč in pri belem dnevu, ko je solnce plulo jasno in čisto visoko na sinjem oboku, ko se je iz sleharnega grma glasila zvonka pesem krilatega pevca. Golob je sanjal kakor sanjajo mehke poetske duše, kakor sanjajo povprečno vsi oni, ki so kdaj prijemali za pero, da napišejo dela, ki bodo proslavljala domovino ter zraven seveda raznašala tudi njihovo slavo daleč čez ozke mejice med druge slavnejše in bogatejše ljudi. Golob je sanjal, kakor sanjajo vsi pisatelji od najobskurnejšega šušmarja, ki si plaho grize nohtove in žveči pero v poznih nočnih urah, pa do samozavestnega, ponosnega umetnika, ki zre z zadovoljstvom na svojega duha otroke. Golob je sanjal, kakor sanja samo pesnik — Slovenec . . .

Počasi se je pa začel polniti park. Ljudje so nastopali v gručah, razlegalo se je bučno go-

vorjenje, odmeval je od vseh strani glasen in razposajen smeh, slišali so se drobni glasovi neštevilnih otrok. In pesek je škrtal pod nogami, ptiči so se preletavali in grmovje se je zibalo. In kamor je Golob zavil, povsod je srečaval ljudi z brezizraznimi obrazi, z bedasto zročimi očmi in z arogantnim, gnusnim nastopom.

Hipoma je izginil oni čut varnosti, ki je vplival nanj tako dobrotvorno in polotila se ga je malodušnost in boječnost. V glavi se mu je rodila misel, da so mu ti ljudje ukradli njegovo lastnino, da so se vsilili v njegovo kraljestvo ter ga pregnali z domačije. In srd mu je napolnil prsi in iskal je izhoda, da bi ubežal. Toda kamor se je obrnil, povsod mu je bil pot zaprt, povsod je zadel na večjo ali manjšo gručo. In ko se mu je na nekem ovinku zaletel med noge nedorastel dečko, je prikipele njegov obup do vrhunca. Surovo se je otreselel dečka, da so se ljudje zgledovali, in bežal dalje.

Naposled je vendar dospel na pot, ki je bila samotnejša. Naval je tu ponehal in Golob je izmučen obstal. Ali v tem trenutku je zaškrtala stopinja na ovinku in pred Golobom se je pojavila mlada deklica. Počasi in nekam zamišljeno je stopala mimo njega. Golob je privzdignil glavo ter ugledal zanimiv obraz. Njene velike, mandeljnatno oblikovane oči so za hipec obvisle na Golobu ter se takoj povesele. Toda Golob je vendar opazil njihovo temno bojo, njihovo skrivnostno globočino. Nekaj je bilo v teh očeh, kar ga je presunilo, kar ga je pretreslo.

In ozrl se je za odhajajočo, kakor za utrinjajočo se zvezdo. Njena drobna, otročja noga se je komaj dotikala tal, njen vitki stas se je kosal z vitkostjo mlade, na zelenem obronku rastoče dolgolase breze. In njena preprosta obleka se je ovijala komaj dvajsetletnega telesa, kakor bi bila vlita nanjo.

„Kdo je to?“ se je vprašal Golob. „Nikdar je še nisem videl, a to ni vsakdanja punica.“

In obrnil se je, da bi stopil za njo. Toda v tem hipu se je zopet zdrznil. Prav v bližini je začul smeh in govorjenje. Naglo je zopet krenil dalje in kmalu nato je dospel v svoje borno stanovanje . . .

In zdaj je zrl skozi okno na dvorišče. Ta mir, ta tišina in samota, vse mu je dobro delo, je vplivalo pomirjevalno na njegove razburjene živce. In res se je do dobrega umiril. Zrl je tja doli na umazani pesek, kakor bi bila ta drobna zrnca čisto zlato, kakor bi med njimi bilo najti tisoč sujetov za njegove novele in romane. Morda je pred njim vse to oživel, morda so se med

peščenimi zrni premikali cvetoči obrazi, lesketale blesteče oči in ponujale kipeče ustnice. Morda. Kako bi bil sicer Golob pozabil na vse okoli sebe, na svojo bedo, na svoje brezupno stanje, kako bi se mogel sicer pojavljati na njegovem trdem obrazu smehljaj, ki je blažil njegove okorele poteze, ki je delal ta sicer nelep obraz simpatičen in skoro ljubezniv.

Kaj pa . . . ?

Eh, kaj, ko bi bilo kaj drugega?

Kaj pa, ako bi bila pričarala ta smehljaj na njegove ustnice ona prikazen iz parka? Morda. Pri pesnikih in pisateljih bi to ne pomenilo nič čudnega. Golob sam bi bil vedel povedati, kako je njegov kolega, pesnik Grom, v sanjah o svoji izvoljenki Eriki izpil pri belem dnevu steklenico črnila namesto čaše vode, ki si jo je bil malo prej pripravil na mizo. In tega niti opazil ni, dokler ni potegnil z rokavom preko ustnic. In Golob vendar ni bil nič manj genialen od Groma! . . .

Stemnilo se je že bilo, ko je Golob zaprl okno ter legel v temi na nizko, preprosto postelj. Roke je položil pod glavo ter gledal, ležeč na hrbtu, v strop. Dela je imel mnogo. Po mizi so ležali razmetani kosi papirja z začetimi odstavki različnih spisov, a Golobu ni prišlo na um, da bi prižgal luč in začel delati. Ugajalo mu je, ko je ležal tako brez dela in ugajalo bi mu bilo izvestno še bolj, ako bi bil imel že kaj v želodcu. Ali gospodinje njegove še ni bilo doma in čakati bode treba, preden mu prinese skromno večerjo.

Tedaj je pa zaslišal stopinje pred durmi in nekdo je potrkal.

Vstopil je pesnik Grom. Bil je to človek srednjevelik in širokih pleč. Njegov obraz je bil skoro štirioglat, a vendar prikupljiv, v kar so posebno pripomogle njegove velike, modre oči, ki je iz njih gledala dobrodušnost in krotkost.

„Ali si doma, duša?“ je zavpil ob vstopu ter premeril sobo. „Ah, tam si, kaj počenjaš?“

„Sédi in ne moti me! V moji glavi rastejo veliki načrti“, je odgovoril Golob ter zrl še vedno v strop.

Grom je potegnil slamnati stol k sebi ter sedel.

„Iz spoštovanja do tebe sedem“, je govoril skoro slovesno.

Nekoliko časa sta molčala oba.

„Vraga, pri tebi je soparno“, je dejal potem Grom. „Čemu zapiraš okno?“

„Ali naj ga odprem?“

„Pa odpri!“

„Torej kaj počneva?“ vpraša Grom. „Že dolgo nisva bila skupaj in spodobi se, da ukreneva kaj pametnega.“

„Kdor tako govori, mora vedeti, čemu govori“, zazeha Golob. „Priatelj, v tvojem žepu ni kače.“

Grom se zasmeje.

„Dobro znaš sklepati, danes sem dobil nagrado za zadnje pesmi, ki so bile natisnjene v „Zabavnih listih“. Celih osemnajst kronic znaša. Kaj misliš, čemu so prišle te kronice v moj žep?“

Golob je že skočil s postelje. Pograbil je klobuk ter dejal:

„Torej hajd k „Belemu golobčku“! Gospodinja si tako prihrani večerjo.“

Grom se je parkrat pretegnil, vrgel nekaj cigaret pred Goloba ter si sam prižgal eno. Golob jih je molče vtaknil v žep in odšla sta.

Na stopnicah sta srečala Golobovo gospodinjjo. Bila je to stara, sključena ženica dobrodušnega obraza. Golob jej je povedal, naj ne skrbi za večerjo.

Starka ga je pogledala nekako tako, kakor pogleda mati svojega sina, ko ga vidi na nepravi poti.

„Gospod Golob, ali bi ne bilo bolje, da bi ostali doma? Pravili ste, da imate toliko dela.“

Grom stopi k njej ter jo prime za roko.

„Mamica, lepo je to, da tako skrbite zanj. Saj vam je tudi zelo hvaležen. Toda glejte ga, kako je še mlad, privoščite mu malce razvedrila.“

Starka je razumela to šalo in se odpravila navzgor.

„Toda ne predolgo, gospod Golob, jutri ne boste za nič“, je še dejala ter potegnila s suho desnico preko brezzobih čeljusti.

„Ah, brez skrbi“, se je nasmejal Golob.

„To je moja druga mati“, je dejal Gromu, ko sta bila spodaj. „Zlata duša, kakršne ne najdem nikjer več.“

Stopala sta počasi po slabo razsvetljenih ulicah. Te so bile živahne, izletniki in izprehajalci so se vračali v mesto glasno in hrupno. Golob se je sleharni trenotek zapletel v kako gručo, ali sedaj se ni zmenil za to množico, niti najmanj ga ni motila. Bilo je, kakor bi mu bila noč vse te ljudi približala, kakor bi mu bila družba prijateljstva prepodila vso plašnost in boječnost...

Pri „Belem golobčku“ je bila v ozadju mala soba in v njej „literarna miza“. Tu so se zbirali različni v mestu živeči literati in umetniki, ki so bili sicer na glasu, toda ki niso v javnem življenju prvačili. Bili so to ljudje, ki so jih prvaki sicer krvavo potrebovali in semtertja celo iskali po njihovih skromnih stanovanjih, toda ako so jih srečavali na ulicah, so jih pozdravljali z neposredljivo grandeco in z obrazom, obrnjenim na nasprotno stran. Bili so to ljudje, ki so sicer po

svojem peresu navduševali dijake, institutke in semtertje kakega idealno navdahnjenega avskultanta, mlajšega učitelja ali rodoljuba „z dežele“, toda ki so bili v očeh prvakov samo neko potrebno zlo. Bili so to ljudje, ki so v svojem vsakdanjem življenju po vse dneve tlačili v skromnih, sramotno plačanih službica advokatov, po pisarnah zavarovalnic, po raznih uredništvih, posojilnicah in morda celo po posredovalnicah za službe. Bili so to slednjič ljudje, ki so po napornem dnevnem delu žrtvovali preostale duševne moči iz golega rodoljubja in — gladu lepim umetnostim in narodu slovenskemu. A ko so sedeli pri četrtinkah ali celo osminkah cvička, jih je videl vsak in nevoščljiv jim je bil na takem užitku. — V to družbo je redkokdaj zašel celo kak pisatelj starejšega datuma, ki je bil zaslul preko svoje domovine ter sedaj čepel na lovorikah, ki si jih je postlal s svojimi plehkimi, vodenimi spisi.

Ta mala soba pri „Belem golobčku“ je bila kakor nalašč za take ljudi. Bila je ozka in slabo razsvetljena, z edinim oknom, ki se je iz njega nudil razgled na zadnji zid visoke mestne hiše. Tu se ni bilo bati, da bi kaka pametna misel našla izhod ter se poizgubila v daljavo, prisiljena je bila, da je ostala tam ter se naposled zapletla v pero tega ali onega. No, ni čuda, ako se je potem vlačila včasih celo po spisih vseh članov literarne mize in da jo je bilo treba s silo izganjati ter da se ni vedelo, kdo ima prvotno pravico do nje. V takih slučajih bi se bil lahko okoristil kak „starejši“. On bi imel gotovo največjo pravico in Slovenci bi imeli priliko, da bi zopet občudovali njegovo izredno plodovitost, mladeniško žilavost in nenavadno delavnost...

Ko sta vstopila Golob in Grom, je sedel pri mizi samotni gost. Pred seboj je imel četrt vina in zaviti je bil v meglo dima, ki ga je vlekel Bog ve že iz kolike cigarete.

„Zdravo, Krčon“, sta pozdravila došleca.

„Zdravo,“ je odgovoril oni čemerno ter pušil molče dalje.

Golob in Grom sta prisedla.

„Vrag, ali nimaš jezika, da ne blekneš nobene?“ je zavpil Grom.

Toda Krčon je molčal in pušil.

V tem je prišla natarcarica.

„Liter štajerca,“ je velel Grom.

Krčon je privzdignil glavo, potegnili dim vase ter sumljivo pogledal Groma. Takoj potem je natočil svojo čašo do vrha ter izpil. Natočil je molče še ostanek iz četrtinke ter zopet izpil.

Ko je stal liter na mizi, je z neko dražestno kretnjo porinil svojo čašo proti Gromu ter se obrnil k natakari.

„Kaj imate za večerjo? — Dobro, torej prinesite svinjine s kislim zeljem!“

In izraz zadovoljstva je šinil preko njegovih lic. Grom mu je natočil kupico do vrha, in trčili so.

„Kje so pa drugi?“ vpraša Golob.

Nič odgovora.

„Pusti ga, da se najé,“ pravi Grom. „Saj vidiš, da ne more govoriti od lakote.“

Natakari je položila pred Krčona velik kos svinjine in krožnik poln kislega zelja. V tem, ko sta druga dva naročala večerjo, je Krčon jedel naglo in z občudovanja vrednim tekom.

Ko je bil krožnik prazen, si je veličastno obrisal ustnice in kratke, svetlorumene brkice ter potegnil z razprostrtimi prsti po dolgih valovitih laseh. Nato je pomežiknil s svojimi temnimi očmi ter izpregovoril:

„Hvala lepa ti, Grom, za večerjo! — Kje so drugi, sta vprašala? Kako moreta vprašati kaj tako bedastega? Danes je sedemindvajsetega. Zakaj jim nisi telefoniral, Grom?“

Toda še ko je to govoril, so se odprla vrata in vstopil je nov gost.

„Ah, glej ga Porento, ta ima nos!“

Porenti, ki je spočetka nekako sumljivo pogledal skozi vrata, so se pri teh besedah razširila usta do ušes in zadovoljno je prisedel.

„Tudi Žigon pride,“ je dejal. „Našel je — pomislite kaka sreča — pod posteljo desetico, ki jo je bil izgubil v boljših časih.“

„Dobro, toliko boljše,“ je dejal Grom ter položil na mizo deset kron. „Natakari, to se danes zapravi! Nosite, dokler veste in znate ter spravite denar.“

Natakari je bila že vajena takih reči in je smehljaje spravila novce. Kmalu potem je dospel Žigon. Družbica je zašla v dobro voljo in tudi Krčon je postal zgovoren.

„Le pomislite, gospodje, kaj se mi je drznil reči danes moj šef. Ha, ha, ali ga poznate tega

vzornega Slovenca, tega moža, ki se mu klanjajo visoke in nizke glave? Torej čujte! Poklical me je k sebi ter me nagovoril nekako tako-le: „Lepe reči sem izvedel od vas. Slišim, da ste vi pesnik in se skrivate pod pseudonimom „Zabreški“. Čujte, kaj vam povem. Pustite to, to ni za vas! Pesniki in pisatelji vsi vprek so pohujšljivci in zapeljivci mladine. Človek mora skrivati vsak slovenski list, ako ima otroke.“ Pogledal sem ga s porogljivim nasmehom. Toda on se ni dal motiti. Nadaljeval je: „Ako pa že hočete pisati, dajte meni vsako stvar v pregled, preden jo odposljete.“ Ha, ha, kaj pravite k temu prijatelji?“

„Škandal, sramota!“

„Tako je,“ je nadaljeval Krčon. „In zdaj sem ‚panan‘. Ali naj neham pisati, ali naj se udam, ali naj pustim ono službico s štirimi desetaki na mesec.“

„Pojdi in stori zadnje,“ je odgovoril Golob.

„Ali, prijatelj, jaz sem oženjen in imam kupico otrok!“

„Za pesnike jih pošlji študirat!“

„Dobro, dobro, bravo!“

„Tudi meni se je nekaj enakega prigodilo,“ je govoril Žigon. „Ni dolgo temu, kar mi je zalučal v obraz tudi moj šef, da smo vsi pesniki in pisatelji lahkoživci.“

„Ha, ha, ta jo je zadel! Ali te ni zvil krč, ko si to slišal iz ust človeka, ki izda v enem dnevu več za šampanjec, nego ti v treh letih za navadno kislico?“

Po sobi se je razlegal smeh, a ta smeh ni bil razposajen. Iz njega je zvenela neka pikrost, neka disonanca, kakor bi kdo med najlepšim petjem brenkal na razglašeno struno.

A še ta smeh je kmalu utihnil.

„Gospoda, po tem se poznamo, da smo Slovenci,“ je dejal nekdo skoro tiho ter povsili glavo.

„In da ostanemo Slovenci“, je pristavil drugi.

Pravo veselje ni hotelo več zavladati v družbi. Postalo je nekako tiho in mrtvo. Po sobi se je vlačil temnosivkast dim ter pogonal ob stropu.

(Dalje prihodnjič.)

KLEMENT
CRNČIČ:
RIBIČI.

GORJANČEVA MARIJANICA.

Spisal Fran Govékar.

Dušeča soparica je ležala na zemlji in v zraku je žarelo, trepetalo in gibalo, kakor da se izgublajo v njem sami majhni plamenčki. Solnce je stalo v zenitu in njegovi žarki so palili kakor ogenj. Včasih pa se je vzduhu težko vzvalovilo in od juga sém je takrat privela vroča sapa.

Dolga vas je ležala kakor v težkem snu. Na ozki, razriti cesti se je valjalo po prahu nekaj kokoši, leno in zaspano, sicer ni bilo videti človeka.

Nad kamenolomom konci vasi se je širilo redko gabrje in leskovje, še višje pa so stale stare, krasne smreke, zarasle s širokimi, bujnogostimi vejami, šibečimi se pod lastno težo k mahovitim, z iglicami pokritim tlom.

Pod sprednjo smreko je ležal v senci kamnosek Tone.

Zleknil se je bil po mehkem mahu zdolžema, si podložil kot zglavje svoji pesti in zrl gologlav in golorok preko kamenoloma na ogromno ravan ljubljanskega barja.

Onkraj ceste je ležalo z razpadajočim, nizkim zidom ograjeno vaško pokopališče s čveterokotno, barbarsko surovo poslikano kapelico in smešno tenkim, šilastim stolpičem. Za pokopališčem je bilo med poljem in drevjem skritih nekaj vasic s kočicami, ki so se zdele, kakor da tičé že do

oken v močvirni zemlji, — tam zadaj so se širile na desno in levo silne planjave pašnikov in zelnikov, tu in tam je štrlel iz tal kržljav, zanikaren hrastič, ali pa so se vrstile brezkončne piramidice šote, druga za drugo do izgublajočega se obzorja . . . V smrekah so gnezstile vrane, se leno izpreletavale ter zakričale včasih otožno, javkajoče; nad stolpičem pokopališke kapelice so krožile postolke in s polja je žvižgalo naraščajoče in zopet ponehujoče škrtanje in cvrčanje murnov in škržatov. Nad vsem pa jasno, v svoji vedrini skoraj sivo nebo brez najmanjše meglice.

In Tone je zrl nizdoli ter bil zamišljen kakor še nikoli. Ničesar ni videl pred seboj, vendar pa mu je gledalo oko duše čisto in razločno bitje, ki mu je napolnilo srce z neutešljivo, divjo, globoko strastjo in z neizmerno žalostjo. Zrl je pred seboj Marjanico, kakor igračico majhno in nežno, skoraj gospodsko finega obrazka, nepopisne, prelestne svežosti in velikih modrih očí, polnih nerazumnih čarov in zagonetk.

Predzadnja hiša v vasi je bila Gorjančeva. Ponižna in priprosta, le pritlična in celó neometana, a premožna in veljavna hiša. Stari Gorjanec je imel denarja celó v mestni hranilnici naložena, v hlevu mu je stalo petero krav, dva para volov, dvoje konj in vedno tudi nekaj telet, ki so mu donesla vsako leto od mesarja lepega dohodka. In hrib nad hišo, pašnik in gozd, njive

pod kamenolomom tjã do grajšãinske trepetlike . . . vse to je bilo Gorjanãevo. Na barju je imel še veã krajev zelnika, tam blizu Loke mu je rodilo ãvetero njiv žita, pod Gorico je bila dva streljaja v okrožju njegova zemlja, da je mogel iz nje narezati vsako poletje šote, kolikor jo je hotel, in travnikov je imel pred Brestom in pod Dobravico kakor nihãe drug v vasi. Trden in založen je bil Gorjanec, dedič dobrih gospodarjev. Denarja niso spoštovali, zato pa so si priženjevali zemlje, kos za kosom. Denar izgine, zemljišãe ostane, je bila njih filozofija. Zato pa je bil Gorjanec veljaven mož, ki se je svojega imetka zavedal in njegova beseda je veljala v vasi najveã, dasi ni bil župan.

Samo nekaj ga je peklo: žena Neža mu ni rodila sina, ki bi mogel prevzeti gospodarstvo, kadar opeša sam, nego jima je bil edini potomec — dekle — Marijanica. Samó to ga je bolelo in skrbi so mu rasle, ãim bolj je ostareval. Tem bolj pa se je zato ponašal s svojo lepo hãerjo ter jo ljubil tem gorkejše, tem sebiãnejše.

„Moj zet ne bo kar takole prvi pritepenec“, je dejal; „iz dobre hiše ga izberem, da bo imel kaj v dlani; pa v glavi mora biti tudi zdrav! Naša Marijanica, moja Marijanica bo rabila reto, ne sita, ko bo rešetala svoje snubce. Mnogo jih je padlo že med pleve in snetje, pa jih še bo, preden pride pravi. O, naša Marijanica jih zna vejati kakor snetiv oves, naša Marijanica!“

Tudi kamnosek Tone je bil padel med snetje in vrgla ga Marijanica s smehom in roganjem, ki mu je ranil dušo . . .

Pri Štembalu so imeli fantinje ob nedeljah po nauku svoj ples. Našel se je vselej harmonikar, ki je za par poličev vina vlekel meh do pozne ure. Fantinje so plesali goloroki s svojimi dekleti in ãe jim je lil pot curkoma po ãelu, so pili tem veã ter se potem hladili vso noã . . . Tudi Tone je zašel med nje. Dasi se je nosil skoraj mestno, bil je vendarle kmetskih staršev sin, ki se je ãutil med kmetskimi mladeniãi svoje starosti popolnoma domaãega.

Pri dekletih je bil priljubljen, saj je znal plesati lahko in prožno, da se ni skoraj dotikal tal in svojo plesalko je znal objeti nežno in mehko ter smehljaje vrteti jo kakor vihar, ne da bi se zadeval ob druge pare. In velik, zastaven, širokih pleã, jeklenih mišic je bil, da bi bil lahko zmel vsakogar, ki bi se mu bil upal upirati; dekletom pa je na njem najbolj ugajalo nekoliko blede, vedno prijazno lice s kratko ãrno brado, da je bil videti kakor preobleãen gospod preprostih, mirnih in ljubeznivih manír. Tone je plesal rad in vztrajno, nobene plesalke ni zanemarjal ter se

šalil z vsako, ne da bi bil kdaj nedostojen ali celó surov. Posebno odlikoval pa tudi ni nobene. To je ugajalo fantom, ki so ga jemali radi v svojo sredo, saj je bil dober pevec in ãe je bilo treba, se ni branil plaãati zanje.

Že pet mesecev je poznal Gorjanãevo Marijanico. Njen dom je bil nedaleã kamenoloma. Zjutraj, ko je šel na delo, in zveãer, ko se je viraãal v vas, jo je videl na dvorišãu, vedno svežo, iskro, resolutno, tudi ogovoril jo je vãasih in odgovorila mu je kratko in pikro, z ironskim nasmehom, polnim skritih igel, a vendar prijazno, kakor da bi ji bilo žal, ako ga je uãalila.

Toneta je vãasih zapekla njena beseda, toda ugajala mu je in mikala ga je tembolj, ker je bila drugaãna kakor druge, ponosna in uporna, kakor lepa žival, ki grize svojega krotilca.

Spoãetka ga je vodila sama trma, da se je pogostoma ustavljal pred pragom njenega doma in zaãenjal je z njo pogovor tako, da jo je zboldel; ko je zaãela napadati in bítí sama, se je veselil njene jezice, ki ji je pognala v lici togotno rdeãico ter so se ji svetile modre oãí od razburjenosti in ranjene samozavesti. Taka se mu je zdela najlepša. Njeno jedro telo je trepetalo in njene prsi so se dvigale strastno . . .

A kmalu je zaãutil, da mu Marijanica ni veã le zanimiva znanka posebnega znaãaja. Postala mu je potreba, da jo vidi veãkrat, da govori z njo, da se naslaja ob gledanju njene nežne, a vendar razkošno bujne osebe. In zahotelo se mu je, da se dotakne njenih rok, da jo pritisne tesnejše k sebi ter da ãuti vroãí dih njenih ustec na svojih licih.

Pri Štembalu je bil zopet ples in tudi Marijanica je prišla. Ostajala ni dolgo nikdar, saj je plesala le z najboljšimi fanti ter odšla vsekdar, ko bi morala ugoditi kajžarskim sinovom. Toneta se ni branila. Bil je lep plesalec, za katerega so se druge trgale, zato ji je bil vseã.

Tone pa se je vrtil z Marijanico najrajši.

Oblekla se je bila posebno izbrano in skrbno, da je bila zopet najzašãa. Svoje moãne kite je ovila okoli glave v krasen zlat venec ter si preko temena privezala nov baržunast ãrn trak. Okoli vratu je bila njena tenka, s ãipkami obrobljena srajca izrezana globlje kakor navadno, tako da se je videl njen krasni vrat, na katerem se je zibal na svilenem traku zlat križec. Preko prsi si je priredila pisan, svilen robec z dolgimi franžami ter se oblekla v moderc in krilo iz temnordeãe svile, ki je zašumela, ako se je le zgenila. Za pasom nad ãrnosvilenim predpasnikom si je vtakfin ãipkast robec.

Dà, lepa je bila Marijanica.

Toda njen največji ponos je bilo njeno perilo. V vsej župniji ni imela nobena takih spodnjih kril kakor Modičeva Marijanica! Do kolen so ji segale dragocene čipke, bele kot sneg in mehke kakor puh mladih rac... In njene nogavice pravi umotvori pletenja!

Marijanica pa jih je znala tudi pokazati, da so jih občudovali ter jo zavidali, ko je šumela mimo, vsa v svili in čipkah, kakor pikanten šopek v dragoceni manšeti.

Tudi kmetsko dekle zna biti koketno in vesti ter opraviti se zna zapeljivo, dasi ne pozna nizkotne rafiniranosti velikomestnih dam.

Taka je bila Marijanica na plesu pri Štembalu.

Ko pa sta plesala Tone in Marijanica že opetovano, ga je razgrel ples in vino je razvnelo njegovo kri, da se je sklonil k Marijaničini plavalasi glavici, jo stisnil k sebi ter ji dejal:

„Marijanica, ali veš, da te imam rad, silno rad? Ali veš, da moram misliti nate noč in dan?“

Marijanica pa se je zasmejala na ves glas in iz njenih modrih oči je švignil strupen blisk.

„Prav je“, mu je odgovorila. „Saj me imajo radi tudi drugi in še boljši kakor si ti! Slep nisi, neumen tudi ne. Tisto pa veš, čim višje zalučiš kamen, tem težje telebne na tla! Pazi torej, da ne zletiš previsoko! Padel boš tako, da se ne pobereš več!“

In pustila ga je sredi sobe ter zaplesala z drugim.

Tonetu pa se je skrčilo srce ob njenih besedah. Začutil je, kako mu je bušknila kri v lice in kako mu je hipoma izginila zopet v srce, da je postal blede kakor stena. Tiho je sedel za mizo in poizkušal piti, a ni se mu dalo. Udarec je bil presilen in pljuska Marijaničina je zadela njegovo dušo.

„Da je ponosna in pikra, sem vedel; da pa zna biti ošabna in neusmiljeno brezobzirna, tega še ne“, je razmišljal pobit.

„Kaj, vraga, se držiš, kakor možic v koruzi? Ali ti jo je Marijanica prisolila, da ti šumi po glavi? Punica ima jezik kot srp in vsekati zna, da bolečine ne pozabiš izlahka. Ej, boš videl, pri vsej svoji bogatiji še obsedi nazadnje kot stara devica! Take hruške niso za naše zobe, lesnike grintave.“

Štembal mu je natočil poln kozarec in prisel, da bi ga razvedril.

Po gostilni se je kadilo prahu in dima. Nekateri fantje so se že upijanili, vriskali so in poizkušali peti. Drugi pa so plesali divje in razbijali s petami ob tla. Večina deklet se je izmuznila

na dvorišče, da se ohladi, preden odide domov. Zato je več fantov, surovo skakaje, plesalo med seboj ter se divje krohotalo.

„Če noče — silim je ne“, je dejal Tone zaupnemu prijatelju. „Pošteno sem mislil. V mestu bi se ji godilo bolje. No, kmet ji bo ljubši.“

„Polno vrečo išče, verjemi. Za drugo ji ni. Stari je prav tak. Zdražbov Martin je odšel v Ameriko, ker mu je Gorjanec pokazal vrata. In fant je bil priden, pošten in postaven! Videmškova Tomaž se ni mogel več videti doma, ko je dobil njen odgovor. V ljubljanski fabriki je sedaj. In Mačkov Tine, Podržajev Francelj, Mirtov Cene... vsi so odnesli dolge nosove iz Gorjančeve hiše. Pa kakšni fantje! Polno vrečo, četudi staro in zakrpano, iščejo, družega nič!“

Tone je prikimal in vstal. Ko pa je stopil okoli ogla na cesto, je videl starega Gorjanca in Benka iz Kota, vdovca s tremi otroci in s tremi hišami. Pred njima je šla Marijanica. Stopala je kakor pero lahka ter držala z desnico svoja krila tako, da se je videla cela vrsta krasnih čipk in da se je videla njena noga do srede meč; z levico, v kateri je tiščala svoj robec, pa je mahala mogočno.

Naglo je stopil Tone mimo starih in se pridružil Marijanici.

„Pa me vsaj na ženitnino povabi,“ je dejal, „če me že ne maraš za ženina. Tale zadaj“ — pokazal je Benka — „že težko hodi, pa ga bom podprl, če boš hotela.“

„Dober človek si, predober; zato se ponuja celo tam, kjer te ne kličejo. Res, siten si kakor muha. Treba bo vzeti muhalnik v roke, da se te odkrižam.“

In krenila je na domače dvorišče, ne da bi se ozrla... Poslej pa se mu je vselej umaknila, kadar ga je videla prihajati, in k Štembalu je ni bilo več...

To je premišljal Tone, ko je ležal pred smreko in zrl preko barja. In dasi je sedaj vedel, da ne dobi Marijanice nikdar, je moral misliti le nanjo. Gledal jo je v duhu pred seboj, zdravo, jedro, mikavno v vsaki kretnji, v vsakem pogledu njenih lepih modrih oči. In zdelo se mu je, da vidi tikoma svoje njeno zlatolaso glavico z vencem debelih kit, da čuti vročino njenega svežega bujnega telesca, da sliši šumenje njenih svilenih kril in bohotnih čipk. Hrepenenje ga je napolnilo vsega, in kri mu je plula vroče po žilah...

„Oh, da bi bila moja!“ si je mislil. „Da bi bila sedaj le tu, prisilil bi jo, da me ljubi, kakor jo ljubim jaz, divje, neutešeno!“

V zraku je gorelo in nad barjem so se delale megle soparice. Iz zemlje je puhtelo opojno in iz gozda je prihajal vonj smrek in stotero cvetk.

Tone pa je ležal v razkošni omotici in kakor bi bil v peči, je žarelo po njem vse, da je bil moker vsak njegov las.

Tedaj je zašumelo nad njim. Suho dračje je pokalo in lomile so se nežne veje. Še trenotek — in preko skale je zdrsnila ženska kakor bel tič, si hipoma poravnala svoja krila, ki so izdala za hipec dvoje krasnih nog in pred Tonetom je stala Marijanica.

„Marijanica, — ti — ti!“

Skočil jo pokonci ter ji ovil roki okoli pasu ter jo poljubljal divje — blazno . . .

„Moja si — moja moraš biti, Marijanica! Ne upiraj se — pusti, pusti! — saj veš, da te imam rad, da bi umrl zate, Marijanica!“

Močan je bil, kakor bi bile njegove mišice iz železa. Zaman se mu je izkušala izviti, smehljaje se mu je udala, ko jo je vedel pod smreko ter mu segla v bujne črne lase dobrikaje in šepetaje:

„Ti revček, saj si dober — saj se mi smiliš!“

(Dalje prihodnjič.)

MATI.

M. Nataša.

Tiha noč je . . . Sneg na polje pada
na poljani smrtni pokoj vlada . . .

Sama hodi deva v poznem mraki,
trudni so in težki ji koraki . . .

Na poljano padajo snežinke,
v srcu vstajajo ji žalostinke . . .

Hodi dalje — k domu danes roma
s srcem polnim bôja, polnim dvoma . . .

Bo li mati hčerko pač spoznala,
jo spoznala . . . ji odgovor dala?

Lice rožno ji je obledélo
in okó ji jasno otemnélo?

* * *

Rahlo mati ji odpira duri,
ni je čakala ob pozni uri . . .

„Ti se vračaš, moje dete milo!“
In okó se ji je porosilo . . .

„Kaj prinesla iz tujine meni
sivi majki svoji, zapuščeni?“

— Pa zaplaka jadno mati mlada . . .
Noč je tiha . . . Sneg na polje pada . . .

ONI DAN . . .

Vekoslav Spindler.

In pride veliki poletni dan,
in solnce mogočno žari iz višine,
in v žarkih se kopljejo sinje planine,
in koplje v svetlobi se murska ravan.

Veselo zapojejo takrat zvonovi,
in radostno svatovske pesni zvene —
in združiva midva za dneve se vse
in v noč izgubé se življenja grobovi.

Za novo življenje poraja se dan,
življenje mogočno, življenje preširno . . .
Ah, zdaj se vpokoji, ti dete nemirno! —
Glej, v svate prihaja nam cvetna ravan.

Nagiba se solnce v poletni večer,
in pesni pravljíčne so nas opojile —
Nad sinjo planino popevajo Vile:
slastem zdaj skrivnostno otvarjamo dver.

H. MAKART:
TIZIAN.

LISTEK.

KNJIŽEVNOST.

Ivan Cankar: Ob zori. Ljubljana. 1903. Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. Vsaka nova knjiga, ki jo pošlja Ivan Cankar v svet, je literaren dogodek za naše kritike in njegove pristaše. Nekateri kritiki stikajo tedaj po slovarjih, da morejo obsuti Cankarja z novimi izrazi hvale in priznanja, drugi pa se trudijo, kako bi njegova dela ponižali, njegove ideje osmešili ter vrednost vsega njegovega literarnega delovanja kolikor možno zmanjšali. Slovenci še niso imeli pisatelja, ki bi imel tako fanatičnih čestilcev na eni in tako zagriženih nasprotnikov na drugi strani, kakor jih ima Cankar. Med seboj imamo ljudi — dà, celó literatov! — ki „principialno“ ničesar ne čitajo, še manje pa kupijo, kar je spisal Ivan Cankar. Pristašem Jurčič-Kersnik-Tavčarjeve struje pomeni že samo ime Cankar nekaj „dekadentskega“, t. j. po njih mnenju nekaj bizarno fantastičnega, konfuznega in neumljivega, zdravemu razumu upirajočega se.

Človeku je zato čuden vžitek, razgovarjati se s temi Cankarjevimi nasprotniki. Ti modrijani pismouki navadno niso ničesar ali k večjemu kaj malega čitali iz Cankarjevega peresa. Toda oči jim stopijo iz lukenj kakor rakom, kri jim zalije lica in v silni togoti trepetajo, kakor da jim gre za čast in poštenje, če začneš braniti Cankarja. In če si ti k nesreči tudi sam literat, riskiraš, da te zgrabijo ti Anti-Cankarjanci osebno ter ti zabrusijo v obraz, da novejša slovenska literatura s Cankarjem in s tabo vred ni vredna piškavega oreha ter da po smrti Jurčiča in Kersnika sploh nihče ne zna več spisati „poštene povesti“.

Tako je razburil Cankar solidne in trezne duhove patentiranih Slovencev, ki so poznali starega Bleiweisa, se tikali z Jurčičem, Kersnikom in Cimpermanom ter se bratili z drugimi literarnimi „nesmrtniki“ slovenskimi, ki danes samó počivajo na svojih lovorikah!

Saj je pa tudi istina, da naši mlajši pisatelji nočejo več pisati „luštnih povesti“, ki bi jih čitalo med jokom in smehom mlado in staro, vse, kar nosi hlače in krilo, brez

pohujšanja, brez razburjanja in brez navora tako naivne deklice kakor častite mamice, dijački in stari izkušeni gospodje. Ti mlajši in najmlajši pišejo takó, da je treba njih knjige in liste pred otroci in deklicami skrivati. Dà, celó mladim soprogram ni varno dajati vsake povesti teh novostrojnikov, saj bi mogle česa „naučiti se“! — Kaj res ni več med nami Krjavljev, Než Rožmarink, Tekmecev, Šepčev, Martinkov? O takih originalih naj bi se nam pisalo, — ali pa vsaj o — guvernantah nemškutih, o adjunktih-idealistih, narodnjakih, o sentimentalnih profesorjih čudakih ali pa o norih princesah! Kako smo uživali, kako plakali in se navduševali včasih ob njih — dr. Tavčar, Kersnik, Stritar, Pajkova, kje ste?! — Pa zakaj bi se še dandanes ne? Gotovo bi se, toda novostrojniki ne znajo pisati in mi zato njih del ne čitamo! A tudi naše dame jih ne čitajo. Otroci jih pa seveda ne smejo! Tako obdržé založniki lahko tiste nove knjige zase, da si tapcirajo police in skladišča.

Večina naših mestnih estetikov misli in govori tako. Toda modrijani se motijo. Njih dame čitajo Maupassanta, Prevosta, Zolo in Casanovo... gospodje si privoščajo naskrivnem še kaj krepkejšega... založniki pa vzlic temu dobro razprodajajo Ketteja, Murna, Murnika, Kostanjevca; Kvedrovo in tudi Cankarja!

Še nikdar se niso slovenske knjige — za naše razmere — tako lahko razpečavale kakor dandanes, ko se lahko obsojajo in grajajo novostrojniki. Na knjižnem trgu je postalo živahno, skoraj vsak mesec izide nova leposlovna knjiga. Med Slovenci se čita sedaj toliko kot še nikoli in leposlovje zanima narod bolj kakor kdajkoli! In to je zasluga novostrojnikov.

Velik del te zasluge pa gre Ivanu Cankarju. Dasi ne piše o Krjavljih in o Zobrih ter niso njegove novele za mladino, je popularen in razvpit, takó da „gredo“ njegove knjige prav izvrstno. Z Jurčičem in Tavčarjem ga res ni primerjati, zato pa je njegov slog daleko finejši, elegantnejši, njegova dikcija umetnejša, njegovo obzorje idej neprimerno širše in bogatejše ter njegova pripovedna tehnika lahkejša in boljša. Njegov jezik je celó bogatejši od Stritarjevega, ki so ga celó

še pred leti stavljali na prvo mesto. Cankar je stilist-umetnik in njegovemu pripovedovanju ne poznamo enakega v vsem našem govorstvu. S tem pa seveda nismo rekli, da je globok filozof à la dr. Mencinger ali Ivan Trdina, niti da ima bujnije domišljivosti od dr. Tavčarjeve ali toliko pristonarodnega poznanja slovenskega kmeta in humorja kakor sta ga imela Jurčič in Kersnik. Skratka: ako hočemo biti pravični, prisoditi moramo že danes Ivanu Cankarju kot rafiniranemu stilistu in pripovedovalcu-poetu odlično mesto v slovenski literaturi. Hrvatski in češki estetikci so svoje mnenje o velikem talentu in izredni umetniški sili Ivana Cankarja izrazili že opetovano, zato so njegovi slovenski somišljeniki lahko mirni vzlic našim konservativnim kritikom. Da Cankarjevi spisi čim dalje globlje prodirajo med narod ter da se dobro prodajajo, smo že konstatovali. Ako bi tega ne bilo, bi se za njegove spise ne dobili vedno novi založniki.

Knjiga „Ob zori“ obsega 12 črtic, novel in novelet. Nekaj jih je izšlo v „Životu“, nekaj v „Lj. Zvonu“, nekaj pa je novih. Najznačilnejši in najlepši sta prva in zadnja črtica: „Ob zori“ in „Rue des nations“. To je pristen Cankar: sanjav, razkošno fantastičen, rafiniran v slikanju občutja in psihigičnega življenja, smel v svoji iskrenosti ter bogat v idejah. Njegov jezik se čita kakor glasba, polna bujnih akordov in plemenito temperiranih barv. V zadnji črtici je povedal Cankar zopet misli vseh mlajših slovenskih poetov z neodoljivo melanholiko in odkritosrčnostjo. Novela „Smrt kontrolorja Stepnika“ je nekaj čisto novega v naši literaturi: počasno umiranje, naval spominov v bedno dušo, ki se trga od telesa, izginjanje fizičnih in psihičnih moči... to je naslikal Cankar nedosežno! Duhoviti in polni poezije sta tudi fini črtici „Mimi“ in „Odložene suknje“. V „Slovanu“ se je pisalo o Cankarju že mnogo, zato je najzadostajajo te vrstice. Svoje čitatelje pa opozarjamo na obširno in krasno študijo v „Viencu“ iz peresa Hrvata Milana Marjanoviča. Tu je povedano vse, kar bi morali pisati mi, oziroma kar smo že pisali. Zato pa tudi novo Cankarjevo knjigo najtopleje priporočamo vsem, ki si želé slovenske zbirke modernih duhovitih in krasnopisanih novel in črtic. Dr. F. K.

Janka Kersnika zbrani spisi. Založnik L. Schwentner v Ljubljani, urednik dr. Levec. Kot I. snopič III. zvezka je izšel roman „Rošlin in Vrjanko“, čegar dejanje se vrši na Dolenjskem, večinoma na grajščini Trebuhovičev na Mali Loki. Cena 2K 50h. O Kersniku in njegovih zbranih spisih prinesemo ob prvi priliki obširno študijo.

Slovenska zemlja. II. del. Vojvodina Kranjska. Zgodovinski opis (34 podob). Spisal Fr. Orožen, profesor na c. kr. učiteljskišči v Ljubljani. 1902. Izdala „Matica Slovenska“. Natisnila J. Blasnikova tiskarna. Na 211 straneh podati vso politično in kulturno zgodovino dežele Kranjske, je v resnici umetnost. 211 strani bi temeljitemu zgodovinarju Kranjske jedva zadoščalo za dobo francoskih okupacij, nikari za ves stari, srednji, novi in najnovejši vek. A prof. Orožen je moral pisati po „določeni zasnovi“, ki se seveda ni omejila le na obseg, nego tudi na duh knjige ter je povzročila tako delo, kakoršno je. Proti tej „zasnovi“ se v „Predgovoru“ izraža pisatelj sam, in vsak naroden Slovenec mu pritegne, da bi se dala „spisati skupna zgodovina slovenskega naroda lažje in preglednejše“, saj so „imele slovenske pokrajine malone v vseh dobah isto usodo“. Po sedanji nepraktični in — naravnost povedano — nesmiselni zasnovi se mora tvarina večkrat ponavljati ter je treba omenjati iznova marsikaj, kar se je pisalo že o drugih deželah ali kar se bo šele pisalo. Torej nepotreben separatizem, nepotrebno delo za pisatelje in nepotreben papir za naše knjižnice! Ker pa se pripravlja nova „Občna zgodovina“ slovenskega naroda, pričakujmo,

da se nam položi na mizo vse to, kar smo prejeli doslej v čveterih knjižicah „Slovenske zemlje“ (Goriška in Gradiščanska, — Trst in Istra — Beneška Slovenija in — Kranjska) in kar še dobimo (Štajerska in Koroška), kmalu iznova predelano in na nov način prirejeno, sveže garnirano in nanovo aranžirano. Upajmo pa, da bode „zasnova“ te „Občne zgodovine“ najobširnejša, najtemeljitejša in najsvobodnejša, sicer se zopet pokaže kmalu potreba, da se izda isto delo v novi, razširjeni obliki! — O tej Orožnovi knjigi pa se moremo izraziti vobče le najpohvalnejše. Ob „določeni zasnovi“ ni bilo pisatelju možno pisati boljše in simpatičnejše, kakor je pisal. Tvarina je obdelana jedrnat in pregledno, pripovedovanje je jasno, jezik je lahak in lep. Da pa delo ni temeljito, smo že povedali. Zato je izostalo ime marsikaterega odličnega kulturnega delavca in se med novjšimi pisatelji celó — Fr. Levstik ne omenja nikjer. Ilustrativni del knjige pa je pohleven in prav skromen. Slike mest po Valvazorjevi knjigi so docela nezanesljive in večinoma le svobodno prirejane. Istine je v njih bore malo. Sliki kralja Sama in cesarja Proba sta diletantski in brez realne vrednosti. Najzanimivejši sta prilogi, kažoči bitko pri Sisku. Tudi Trubarjeva slika je umetniške vrednosti. Vse druge ilustracije pa so fotografične in ničevne. Prof. Orožen je podal s tem delom nov dokaz svojega globokega znanja in pisateljske spretnosti, v kateri ga danes — po smrti Vrhovca in Rutarja — med našimi zgodovinarji poleg Apiha ne doseza nihče. Želeli bi le, da bi mogel pisati po svoji lastni zasnovi in v duhu, ki je resnično narodno slovenski.

Zbornik za narodni život i običaje južnih Slovana.

Knjiga VII. V tem zvezku je objavil dr. Fr. Ilešič dva sestavka. Prvi — pod naslovom „Slovenska Hagada“ — primerja dve slovenski narodni pesmi in v njih varijante s sličnicami pri drugih slovenskih in tujih narodih. Prva pesem je znana „Bratec iz Ljubljane — kaj nov'ga nam povej“ itd. K njej naj dostavim še jaz tole: Dotično pesem sem slišal tudi jaz kot otrok večkrat (pri Gornjem gradu) od svojega rajnega starega očeta, ki je jako rad pel in bil neizcrpen v svojih, večinoma nabožnih, pesmicah; mi otroci pa smo seveda najbolj odpirali ušesa, kedar se je kaj glasilo smešno — in prav smešen se nam je zdel večkratni refren v navedeni pesmi: „in so pumpo pumpali — in so pumpo pili“. . . Zato mi je poleg melodije le še v spominu omenjeni refren in sicer v zvezi:

„v Kani Galileji,
tam so b'li veseli!
In so pumpo pumpali
in so pumpo pili,
pa so b'li veseli,
ker so ohcet meli . . .“

Še bolj razširjena je druga pesem; to je ona zveržena (smrt sne lovca, lovec medveda, medved volka, volk jelena, jelen lisico itd.), ki se rada prepeva v družbi. — Drugi prispevek govori „o dječjim igrami“; o igrah samih se sicer ne razpravlja, ampak le o načinu, kako se igrajoči otroci prešteva, oziroma si izbirajo pričetnika igre. Popolnosti v tej stvari tu seveda ne iščemo, ker je ni mogoče doseči; saj je takih otroških, nezapisanih poslovnikov povsod jako mnogo. Jaz sam bi jih kot nekdanji kolovodja pri takih igrah v kakem kotu svojega spomina še zbral številce v raznih jezikih, najbolj seveda v — otroškem jeziku. V „otroškem jeziku“, pravim; zdi se mi namreč zaman dosledno filologizovanje pri takih otroških verzih, celo pa poskus, opraviti kakor si koli v verze kak sodržaj; otrok namreč pobere besede, da so le blagoglasne, kjer jih dobi in jih zveže med seboj, naj dajo smisel ali ne; če pa takih besed ni, si jih skuje sam —

zdaj pa se jih loti, filolog! Zlasti rad si izmisli otrok k eni lepo doneči besedi drugo, četudi brezpomembno, ali pa lepo se stikajočo; n. pr. Anza — banza, Neža — dreža . . . ! Tako, se mi zdi, je treba tudi razlagati začetek onega: anguli, banguli . . . „Anguli“ so morebiti = angeli, k tej besedi se je pridejalo „banguli“ kot odsev. Ne bom trdil, da sem zadel pravo; neverjetna pa se mi zdi vsekako dr. Ilešičeva rekonstrukcija: angite, pangite . . . iz „eketi, peketi . . .“, zlasti če se pomisli, da se nahaja poleg „peketi“ tudi „meketi“ (na zapadnem Štajerskem). Nedvomno jasna je le beseda „domine“. — Res zanimive pa so naprave varijante.

Dr. Jos. Tominšek.

„Дело“, list za znanstvo, književnost in zabavo. Lastnik in urednik dr. Drag. M. Pavlovič. — Že osmo leto izhaja v Belemgradu prelepa, bogata revija za znanstvo, književnost, umetnost in leposlovje „Дело“, ki napreduje od leta do leta tako po vsebini kakor tudi po svoji obsežnosti. Neoperečno treba vvrstiti „Дело“ med najboljše slovanske periodične liste. Med svoje sodelavce šteje najpriznanejše srbske pisatelje, pesnike in znanstvenike, kakor Jovanovića, Miličevića, Veselinovića, Uskokovića, Petrovića, Stankovića, Mitrovića, Cvetkovića i. dr. Poleg izbornih, aktualnih člankov, kritik, poročil, znanstvenih razprav, povesti in pesni prinaša „Дело“ tudi prevode najpriznanejših ruskih, poljskih ter drugih znamenitih slovanskih in tujih književnikov. Vsak zvezek te revije, ki izhaja po enkrat na mesec, obsega najmanj 10 tiskovnih pol. „Дело“ je glasilo najodličnejših srbskih literatov ter ima za razvoj srbskega slovstva že velike zasluge.

Dr. V. Flajšhans: Mistr Jan Hus. Pravkar je izšel prvi snopič (cena 25 h) popularnega dela iz peresa najboljšega poznavatelja husitske dobe. Spis krasi veliko slik, fotografskih posnetkov raznih spominkov, dalje so tam zemljevidi in načrti, facsimila doslej nepoznatih Husovih rokopisov. Čestilcem velikega Čeha prihaja s tem v roke delo, spisano po najnovejših znanstvenih preiskavanjih, kjer je Hus karakteriziran z izreki svojih lastnih spisov ter opisan s češkega stališča nepristransko in stvarno. Delo izhaja v zalogi Josipa R. Vilimka v Pragi. Z. A.

Ivo Vojnović: Dubrovačka trilogija. Izdala Matica Hrvatska. U Zagrebu 1902.

In svet je bogatejši za eno trilogijo. — Visoka mora biti misel in velikanska snov, ki je pesnik ne more obvladati v enem igrokazu — tako si mislimo in tako je tudi res, kolikor se moremo poučiti po redkih trilogijah v svetovnem slovstvu. „Dubrovačka trilogija“ je po zunanem obsegu dolga dovolj — 157 strani — in misel, propadanje stare slave Dubrovnik, je tudi dovolj plodna; ali če bi pokurili vse, kar je v trilogiji nedramatiškega in nepotrebnega, bi skočil kot ptič „Fenis“ na dan skromen igrokažček s tremi dejanji.

Obširno o delu govoriti nismo namenjeni in tudi ni treba, saj je kljub dobrim posameznostim v celoti ponesrečeno. Po premijeri na zagrebškem odru koncem letošnje sezone je trilogija propala docela in vsa reklama je ni mogla rešiti. Delo torej tudi na odru niti na rojake pisatelja ni delovalo. Čudimo se pa, da ni kdo, ki je kdaj že videl ali čital kako priznana drama, toliko uplaval na pesnika, da bi bil vsaj nekatere zunanje kričeče nedostatke odstranil. Sceniških in režijskih podatkov je gotovo trikrat toliko, kolikor dejanja, oziroma dialoga; oprava je opisana kakor v kakem mizarškem ali krojaškem listu; ako kaka oseba le zine besedico, gotovo je pesnik pridejal za bralca opazko o njej in često tako — naivno! Vsak po svojem temperamentu se namuznemo ali pa prasnemo v smeh, ko čitamo, kako pesnik s popolno resnostjo karakterizira n. pr. eno izmed oseb, Orsata, ponosno kažočega na svojo

hišo: „Orsat (nepomičan in slavan kao Sv. Mihajlo (!) na pragu izgubljenoga raju, prezvučnim, strašnim glasom): Ne! — Ovo je kuća moja . . .“ itd. In koliko je takih smešnih pripomenj! — Ali kaj pravite k nastopnemu? Pred začetkom 3. dela trilogije pripoveduje pisatelj celo historijo; ko mu zmanjka snovi, pa prekine sam sebe, rekoč (str. 97): „Ali p—s—s—st! . . . dosta šuškanja! Prikazivanje počinja!“ — Tako delo naj smatramo resnim?! Več zglodov pač ni treba! — Muhe so menda gnale avtorja, da je pri vsaki osebi pristavil natančno leta njene starosti; neka tetka ima 69 let — nič več in nič manj, — neka „djevotica“ 16 let, druga 60 let (zato se pač zove le „djevotica“) itd. „Trilogije dio prvi se događa dne 27. maja 1806., izmedju 4 in 7^{1/2} po podne“ — škoda, da ni pristavljeno, je li ura uravnana po srednjeevropskem času ali ne! Spričo taki natančnosti se čudimo, kako da je pesnik pozabil pristaviti, koliko je stara ona — kozica, ki nastopi v „trilogije“ drugem delu; saj je vvrščena ta kozica tudi med „lica“ (osebe)!

Pod tako navlako izgine „ono dobro, kar ga je posebno v 3. delu trilogije. Neokretno koraka dejanje; saj je njega pomočnik, dialog, sam slaboten in stopica le s pretrganimi koraki. Skoraj le iz vzklikov sestoje vsi pogovori, med njimi pa je posejanih klicajev, pomišljajev in pik skoraj toliko, kakor v vsej slovenski dekadentni literaturi skupaj. Naposled pa še ta jezik! Polovica besed je pač še hrvaških, ali kaka hrvaščina je to! Prav nalašč, da ugasi vse navdušenje za stvar in jezik! Skoraj toliko kakor v hrvaščini se govori v izvirmi in popačeni laščini, nekaj tudi v francoščini, nemščini, latinščini, kolne se celo v španščini! V označenje dobe in oseb se seveda sme posnemati ljudska govornica, ali, če se ne gre za dosego komičnih učinkov — na to pa tukaj vendar ni misliti — le do skromne meje.

Avtor bi naj snov obdelal v obliki povesti in mnogo nedostatkov bi ostalo prikritih. Trilogija, kakor je, pa je vihravo, nedovršeno delo; le 3. del (in eden prizor iz 2. dela) je celo dober. Zakaj je pesnik dal svoj koncept (saj kaj drugega ni) na svetlo? „Prosti, dragi Dživo, non vi capisco!“

Dr. J. T.

Kwartalnik historyczny. Organ Tawarzystwa Historycznego pod redak. Aleksandra Semkowicza. Letnik sedmi, sešitek prvi, v Lvovu 1903. — Vsebina: Przywilej z 1086 roku (przez Karola Potkańskiego) govori o češki zgodovini. V „Miscellanea“ je zanimiv prispevek k zgodovini Galicije iz l. 1830, ko se je mislilo na nje združitev z Ogrsko. Osobito bogata pa je knjiga obsežnih književno-znanstvenih recenzij.

Dr. II.

Galicko-russkaja Matica. Naučno-literaturny sbornik tega društva ima v zadnjem zvezku preteklega leta zanimivo razpravo J. P. Sozopoviča o amazonkah: „Tip amazonki v evropskoj literaturnoj tradiciji i poljanica vojinstvennaja ruskych bylin“. — Najstarejše so grške amazonke v Mali Aziji, a potniki 15. in 16. veka so jih našli tudi v Afriki in Ameriki. Tudi Čehi imajo v pravljiskem delu svoje zgodovine amazonsko gospodarstvo: po smrti Libuše je njena tovarišica Vlasta osnovala okoli 740. nekako amazonsko vladno nad Devinom in okolico, dokler niso končno vendarle zavladali moški. V bitvah pod poveljstvom Vlaste so se odlikovale device — junakinje: Šarka, Častava, Stratka, Militka, Budislavka. (Dallmilova kronika). Mavro Orbini ima v delu „Il regno degli slavi“ celo poglavje: „O amazonkah ženskago pola, slavnih vojinah slavjanskih“. V ruskih bilinah (epskih narodnih pesnih) se imenujejo poljanice vojne; prišle so v narodno rusko pesništvo pač iz italijanskih pesnikov 16. veka (Ariosta in Tassa), ki v svojih epih tudi niso prezrli te romantične snovi.

Dr. Fran Ilešič.

Izveštija občestva arheologiji, istoriji i etnografiji pri imperatorskom kazanskem universitetě. Tom. XVIII, vyp. 1, 2 i 3. Kazanj, 1902. — Preteklo leto je kazanjska pokrajina obhajala 350 letnico, odkar pripada ruskemu carstvu. Zato je tamošnje arheološko društvo sklenilo, na svoj način praznovati ta spomin ter 18. zvezku svojih izveštij dati značaj jubilejnega zbornika. Vsled neprevidenih ovir je mogla njega prva polovica iziti šele ob koncu minulega leta. Prof. Ašmarin razpravlja o starih volških Bolgarih in današnjih Čuvaših ter iznova zatrjuje, da so Čuvaši potomci Bolgarov, pomešani s Tatari; novo ime so jim dali Čeremisi. Malov podaja stare listine, važne za Kazanj. Pokrovskij ima zgodovino kazanjskih samostanov itd. Vse se nanaša na jubilejne pokrajine. — Drugega dela jubilejnega zbornika še dosedaj ni; dospel je prej prvi snopič 19. letnika, kakor je bilo uredništvo obljubilo.

Maksim Gorkij piše novo dramo, ki še nima naslova. Njegov prijatelj, pisatelj Voznešenski pravilno pravi, da ima nova drama Gorkega tri junake: zastopnika stare ruske aristokracije, nekega grbavega kneza, izvanredno duhovitega moža, ki ima v sebi nekaj Mefistovskega. Drugi junak — vladni svetnik, zastopa sedanji ruski liberalizem, ali — da se izrazim bolje — rusko „činovništvo“ (birokracijo), ki bi se rado kazalo napredno. Tretja oseba je reven aktuarij, in tega opisuje Gorkij z vso ljubeznijo svoje demokratske duše. Dvogovori, ki v njih nastopa knez-grbec, se baje odlikujejo s tolikim bistroujem, dovtipom in filozofično globokostjo, da nadkriljujejo vse, kar je doslej napisal Gorkij. Gorkij piše svojo dramo na Krimu.

Evgenij Salias. Početkom preteklega meseca je slavil štiridesetletnico svojega slovstvenega delovanja grof Evgenij Andrejevič Salias, avtor mnogoštevilnih zgodovinskih romanov osemnajstega in devetnajstega stoletja. Poleg odličnih zastopnikov ruskega historičnega romana kakor so Kortomarov, Mordovcev, Solovjev, Mihejev, Polevoj i. dr. zavzema visoko mesto tudi grof Salias, ki podaja v svojih trideseterih zvezkih verne, umetniško dovršene slike iz ruske preteklosti. V vseh Saliasovih delih polje toplo življenje ruskega naroda in ruske družbe minulih dveh stoletij s toliko močjo in energijo, da čuti in sliši čitalec udarce tega bivšega življenja. Glavni junaki njegovih romanov so zlasti Katarina II., Pavel I., grof Orlov, knez Potemkin, Pugačev, Aleksander I., Kutusov in Arakčejev, katere vse je očrtal pisatelj v jasnih, živih barvah. Vendar pa ni Salias le umetnik-slikar raznih vnanjih, dramatičnoživilnih dogodkov, temveč tudi nežen poznavalec ruske narodove duše, ljudski psiholog, ki zna raztolmačiti in pojasniti tudi notranji smisel znamenitih epoh ruske zgodovine. Grof Salias je bil rojen v Moskvi 26. aprila l. 1840 in je sin v Rusiji popularne pisateljice Evgenije Tour (psevdonim grofice Evgenije Salias). Posvetil se je že kot mladenič literarni umetnosti. Najznamenitejša njegova dela so „Pugačovci“, blesteča kronika dogodkov tedanje dobe v svojem početku, razvoju in tragičnem koncu. Prav tolike zgodovinske vrednosti je roman „Svobodomislenci“, nadaljevanje „Pugačovcev“, v katerem slika pisatelj prepričevalno vpliv upora in francoskih enciklopedistov na duševni razvoj ruske družbe. Znani so tudi njegovi romani „Bratje Orlovi“, „Princezinja Volodimirska“, „Milijon“, „Čarodejec“, „Arakčejev sinček“, „Via facti“ in še mnogo drugih del, ki nudijo globok pogled v rusko preteklost. M.

Leonid Andrejev in grofica Z. A. Tolstoj. Že nekaj desetletij sem vzbuja bogata ruska književnost po vsem kulturnem svetu največje zanimanje. Zlasti trozvezdja Puškin, Lermontov in Gogolj, potem Turgenjev, Dostojevskij in Tolstoj in sedaj Čehov, Gorki in Andrejev so imena, ki jih mora poznati vsak izomikanec. Leonid Andrejev je zadnji, naj-

mlajši najnovejšega ruskega trozvezdja. Rojen je bil v Orlu kot sin ranocelnika in je sedaj približno 30 let star. Študiral je v Moskvi pravoznanstvo. „Mnogo sem stradal,“ pripoveduje sam v svojem kratkem životopisu. „L. 1894 sem se izkušal usmrtiti, zaradi česar mi je naložila cerkvena oblast kazen. Pozneje sem slikal portrete, za katere sem dobival po tri, pet in pozneje celo po deset rubljev. Po prenehanem izpitu sem se nastanil v Moskvi kot odvetnik, toda vodil sem v vsem svojem življenju le eno pravdo, ki sem jo izgubil v vseh instancah. Pisal sem za liste poročila iz sodne dvorane in l. 1898 sem napisal prvo novelo. In od tedaj sem se posvetil popolnoma leposlovju. Veliko zahvalo sem dolžan Maksimu Gorkemu, ki mi je stal s svojimi sveti in dejanski kot prijatelj na strani.“ Zvezda Leonida Andrejeva se je urno dvigala. Mladi pisatelj je mojster psihološke analize in se bavi s posebno vneto zlasti s socialnopsihološkimi problemi, mimo katerih hojeva laži-krepotni svet najrajše zavezanimi očmi. Veliko pozornost je vzbudila zlasti njegova novela „Въ туманѣ“ (V megli), v kateri opisuje razvoj moške doraslosti ter opozarja na opasnosti, ki preté v tem času mladeničem in to zaradi napačne vzgoje. Andrejev slika uprav virtuožno dijaka Pavluško, ki se pogrezné v smrdljivi mlakuži zla, ker ni nikogar, ki bi ga rešil iz nje. Da se je slava mladega pisatelja Andrejeva dvignila hipoma, je poskrbela — seveda nehoté — grofinja Zofija Tolstoj, soproga pisatelja Tolstega. Protestirala je namreč v odprtem pismu v „Novem Vremeni“ proti nenravnim delom L. Andrejeva, češ, da so „opasna za ves ruski narod“. Klicala je celó rusko — cenzuro na pomoč ter rotila občinstvo, naj ne čita beletrističnih del „pomilovanja vrednih novih pisateljev“! Ta „Poziv“ je povzročil v mnogih ruskih časnikih velik odpor in posmeh, to tembolj, ker se je poizvedelo, da je Lev Tolstoj glede Andrejevih del povsem drugega mnenja kakor njegova soproga, stara, častivredna dama in neutrudna sodelavka grofa Tolstega. M.

Stepán Petrov Skitalec. Maksim Gorki, ki načeluje Moskovskim modernistom Leonidu Andrejevu, Ivanu Buninu, Teleševu, Čirikovu i. dr., je pridobil ruski književnosti novega, jako odličnega delavca Stepána Petrova Skitalca, ki naj bi bil postal vaški učitelj, a so ga spodili z zavoda, še preden je dovršil svoje študije. Stopil bi bil v vrsto „bosjakov“, da ga ni rešil Gorki, ki je spoznal njegov bogati pesniški dar. Skitalec je napisal doslej nekaj novel, ki so vse vzbudile pozornost, ker obsegajo prizore iz najnovejše ruske zgodovine, pretresljive v svoji posameznosti, visoko dramatične v svoji celoti. Kot izvrsten opazovalec in poznavalec ruske narodove duše, kot pravi pesnik in hrabri bojevnik je očrtal Skitalec, katerega pravo ime je Pejzov, zlasti v noveli „Šibe“ vse napake in nedostatke modernega ruskega življenja, ki zamoré in ugonobe že v kali vse najboljše duševne življenske sile in vse, kar se poteza za napredek, svobodo in prosveto. Tudi povest „Ljubezen dekorativnega slikarja“ je občutja polna, realistična in umetniško dovršena slika iz življenja nadarjenih mestnih proletarcev, ki ginevajo pod težo realne istine. V novelah „Oktava“ in „Zornica“ opisuje Skitalec dobro znani mu milien cerkvenih pevcev. Tak pevec je bil v resnici tudi že sam. V prikazivanju občutja v ruski cerkvi ob rani uri in v opisavanju čustev in misli onih, ki hodijo v narodno rusko cerkev, se kaže mladi pisatelj vedno rahločutečega poeta, dasi je realist, ki pripoveduje le to, kar je videl in občutil sam. Skitalec ima sicer v svojih novelah skoraj iste sujete, kakor njegov prijatelj Gorkij-Pješkov, vendar so barve njegovih slik tako izbrane, kolorit njegovih podob iz življenja ruskega proletarstva tako fin in nežen, da nadkriljuje včasih

celó Gorkega in je že sedaj možno reči, da je Skitalec samostojen, individualen in krepek talent. Še z večjim zanimanjem pa je sprejelo rusko občinstvo njegove pesmi, iz katerih veje žarek, strasten dih odpora proti obstoječim socialnim razmeram.

GLEDALIŠČE IN GLASBA.

„Za tujjo srečo.“ Hrvatski pesnik Milan Begović-Xeres della Maraja, katerega pesniška zbirka „Bocadoro“, delo renesanske elegancije, simfonija seksusa in lepote, je vzbudila pred par leti veliko zanimanje, je spisal dramo „Za tujo srečo“, v kateri razvija ideje Tolstega, izražene v delih „Kraljestvo božje je v vas“ in „Vstajenje“, češ, da je namen vsakega človeka, žrtvovati se in delovati za tujo srečo. Tako se je pojavil tudi v hrvatski književnosti „Nehljudov“, delavec Gabrijel, ki je ljubil in zapeljal pred leti nedolžno deklico Reziko in katera se valja poslej v najgršem blatu. Gabrijel jo je ostavil, in drugi so nadaljevali na njej zločin, ki ga je započel on. Ko pa se Gabrijel po dolgem času snide z Reziko, tedaj spozna, da je njene propalosti kriv sam; vzbudi se mu vest, ki ga sili, naj popravi svoj greh. Sklene torej, da se poroči z Reziko. Tudi delavske tovariše pridobi Gabrijel za svoje nazore, da vidijo v njem apostola moralne odgovornosti. Samo anarhist Urban se jim posmehuje, češ uživaj danes in ne skrbi za nadalje. Goreča pristašica Gabrijelovih idej je tudi mlada hčerka tovarnarja Luksa, Olga, ki se končno zaljubi v poštenjaka Gabrijela ter pretrga razmerje s svojim ženinom, grofom Srgjanom, saj vé, da bi jo vzel le zaradi njene dote. Vsled Olginega prigovarjanja poviša Luks svojim delavcem plačo; — hčerka mu namreč očita, da je ravnal celih 40 let uprav živinsko s svojimi ljudmi. Takó se more Gabrijel oženiti. Dosegel je svojo in tujo srečo. Toda Olga zahteva tudi svoj del sreče. Ker ljubi Gabrijela nad vse, poizkuša na vse načine, da bi si ga pridobila. Poniža se celo tako, da prosi Reziko, naj ji prepusti ljubimca. Rezika se hoče žrtvovati za Gabrijelovo srečo, a Gabrijel zavrne to ponudbo, vsled česar se vrže Olga v stroj in umrje. O predstavi te moderne drame v Spljetu je poročala „Nada“ v 9 br. t. l. Značaji drame so baje jasno očrtani, vendar so tuptatam precej neverjetni. Zlasti junak Gabrijel je dokaj fantastična oseba, prototip delavstva, nekak simbol, le deloma realen, izvečine idealiziran. Begović je pred vsem pesnik, ki se odlikuje tudi v svoji drami z bogatim, krasnim in individualnim jezikom. Kakor je opeval v svoji senzacionalni knjigi „Bocadoro“ ljubezen, lepoto, umetnost in naravo, tako proslavlja zdaj pravico, bratstvo in svobodo. Drama „Za tujo srečo“ je tendenciozna in se bavi tudi z rešitvijo socialnega vprašanja.

„Seoske dangube.“ V Spletu so predstavljali pred kratkim dr. I. Majstrovića burko v treh dejanjih „Vaški postopači“, ki je znamenita radi tega, ker prikazuje v njej avtor tako istinito življenje naroda, njega zdrave šale in njegov sveži humor. Iz vsakega stavka veje krepki, nepokvarjeni zagorski dih. Majstrović je sin priprostega naroda in kot tak pozna vsak kotiček hrvatske narodove duše. Gluma „Vaški postopači“ je kot naroden „dokument“ velike vrednosti, dočim je kot dramsko umetniško delo srednje vrste. M.

Otylie Sklenářová-Malá. Češka žena! V nehlinjeni spoštljivosti sklanjamo pred njo svoje čelo, saj je velika bodisi na prestolu kakor Dagmara, Eliška Přemyslovna, Dubravka, bodisi v svojem slovstvenem delovanju in umetnosti, bodisi končno kakor mati v tihem domačem zatišju. Med najboljše svoje hčere prišteva po pravici češki narod slavno gledališčno umetnico gospo Otilijo Sklenářovo-

Malo, ki se je dne 3. majnika t. l. poslovila za vselej z odrom češkega gledališča, s katerim je, rekel bi, zrastle njena umetniška narava. Ž njo odraja s češkega gledališnega odra velepomembna prikazen, ki je ž njo združena malodane cela zgodovina razvoja češke dramatične umetnosti, njenih skromnih pričetkov, njenega razvoja in končne zmage. Po 40 letih najuspešnejšega delovanja ostavlja sloveča tragedinja češko gledališče, ki mu je posvetila vso svojo pristno umetnost, svoje vznesene težnje, svoje pošteno navdušenje, vse svoje življenje. Odhajajočo umetnico lahko spremlja ponosna zavest dovršenega poklica, ki ga je dosegel njen fenomenalni talent po neumorni marljivosti in vztrajnosti. Gospa Sklenářová-Malá, od narave obdarjena z globokim čuvstvom, navdušena z idealno ljubeznijo do umetnosti in naroda ter prepojena z najvznesenejšo vneto za plemenite smotre je razvila na odru celo vrsto sijajnih postav. Že l. 1873 je o nji napisal nepozabni Jan Neruda: „Ako je kdo z zlatom zapisal svoje ime v zgodovino češke umetnosti, je to gotovo Otilija Sklenářová-Malá. Ako je kdo dal izgled, kako je možno združiti čisto domoljubne težnje s čisto umetniškimi težnjami, je to zopet Malá.“ — Strastno hrepenenje po gledališču se je vnelo v slavni umetnici že v rani mladosti. Rodila se je l. 1844 na Dunaju, kjer je bil njen oče vojaški zdravnik. V češkem gledališču je prvič nastopila dne 3. majnika 1863 v Schillerjevi „Devici Orleanski“. „Sedaj imamo tragično junakinjo, kakršne še nismo imeli doslej“, sta si šepetala občinstvo in kritika s soglasnim navdušenjem. Dne 13. septembra 1863 je že bila angažovana za člana češkega gledališča in od tistega časa je rastle ter se razvijala čimdalje tem sijajnejše njena umetnost in v kratkem je ustvarila celo vrsto mojstrskih poetičnih oseb. Z enako izredno dovršenostjo je nastopala v ulogah sentimentalne in tragične ljubimke, tragične junakinje in pozneje v ulogah salonskih dam. Predvsem pa je za domačo dramatiko žrtvovala vselej vso svojo sijajno umetnost. Češki narod ostane slavni umetnici iskreno hvaležen ter jo bo vselej prišteval k svojim najplemenitejšim hčeram. Z. A.

Meinrad Sadil: „Cvetka mirú“. V novjšem času moramo tudi v duhovniških vrstah zaznamovati, resne, znamenite beletriste. Literati, kakoršna sta španski romanopisec, jezuit Luis Coloma ali badenski župnik novelist Hansjakob, so si pridobili v slovstvu priznana imena. Pred kratkim je na Dunaju zaslovel po svojih dramah benediktinec, gimnazijski profesor, pater Meinrad Sadil. Pred tremi leti se je predstavljal v dunajskem mestnem gledališču njegov „Tantalos“, nedavno se je vprizorila na Dunaji njegova „Friedensrose“. To je tipična božična igra. Sadil je imel namen, ustvariti igrokaz, ki bi se dal ob božiču vprizarjati nekako tako, kakor se vprizarja „Mlinar in njegova hči“ kot prava vsesvetska igra. Sadil je poizkušal biti tudi socialen moralist na odru. Da pa je mogel svojo misel realizirati, poslužil se je v igri pravljicne oblike, saj mnogo, kar bi bilo v drugi obliki smešno, je v pravljici verjetno. Sadil je hotel povedati iznova, da delavec ni brezčuten stroj. Zato ga ne smeš do skrajnosti izrabljati. Revežem in brezposelnim pa tudi ni v bogastvu iskati popolne zemeljske sreče. . .

Poštenega žagarja Schwarzja je pregovorila škodoželjna čarovnica, da je ujel pritlikavca, ki naj bi mu iz preмога drobilo zlata. Ali bogastvo, tem načinom pridobljeno, ne prinese Schwarzju zaželjene sreče. Družina postane bahata, brezvestna. Žena pobegne z nekim lahkoživcem, vzemši pridobljeni denar seboj, sin ponareja menice, starejša sestra pa se uda pohotnosti. Bogastvo je izginilo, pritlikavec pa se brani iznova iskati zlato. V jezi ga žagar ubije. Sedaj pa se razprši vsa sreča. V nezgodi ostane ubogemu možu edina tolažba: najmlajša hči Rozika, ki se ni udala zapeljivemu

mamonu, nego ostala blaga in poštena. Tudi zadnje to upanje mu hoče čarovnica uničiti. Z obljubo, da hoče Roziki priskrbeti cvetko miru, izvabi jo na sveti večer v zasnežen gozd. Če bi se je ne usmilili pritlikavci, bi bila zmrznila. Ponesó jo v svoje kraljestvo. V tem, ko uboga družina doma objokuje njeno zgodnjo smrt, vstopi Rozika, angelj tolažbe, držeč v desni cvetko mirú, med svojce. Kralj pritlikavcev pa, ki jo spremlja, pouči zaslepljenca, da ni iskati prave sreče v bogastvu, ampak v ljubezni in zadovoljnosti.

Pater Sadil je predkratkim dovršil mesijado „Der Menschensohn“, ki pa radi izključno verskega značaja menda ne sodi na oder. — Sadil je rodom — Čeh! K—c.

„Novi Akordi“ so zaključili s 6. števil. svoj. II. letnik ter izide 1. julija t. l. prva številka III. letnika. O II. letniku prinesemo skupno poročilo iz strokovnjaškega peresa. Za danes le zopet konstatiramo, da so prinesli „Novi akordi“ tekom dveh let veliko število izbornih izvornih skladb, samo, dvo-, četerospeve, moške in mešane zборе, kompozicije za orglje in klavir ter tudi nekaj odlomkov opernih del. Sodelavci so naši najboljši komponisti, katerim so se pridružili tudi nekateri mojstri Hrvatov in Čehov. „Novi Akordi“ so po svoji opremi eden najlepših slovanskih glasbenih listov. Uredništvo pod g. dr. K. Krekom je v najspretnjših rokah. Naj bi ne bilo slovenske hiše, kjer se goji glasba, brez tega Schwentnerjevega izbornega lista!

Glasbena zapuščina Frid. Smetane. Sorodniki slavne českega mojstra Smetane so prepustili vso njegovo umetniško zapuščino glasbenih rokopisov odličnemu glasbenemu ocenjevalcu in pisatelju prof. Ladislavu Dolanskemu, da jo presodi in oceni. V zapuščini je predvsem mnogo doslej neprijavljenih klavirskih skladb Smetanovih. Izmed najzanimivejših komadov v zapuščini so tam nedovršeni načrti k večjim skladbam kakor: „Makbeth in čarovnica“, prizor iz „Cida“ ter nedodelana opera „Čertova stěna“. Na nekaterih listkih je mojster sam pripomnil s svinčnikom, da jih priporoča za izdajo. Ako pomislimo, kako je bil Smetana strog proti sebi samemu, je to, menim, zadostno izpričevalo za umetniško vrednost dotičnih skladb. „Društvo čtitelů Smetanovih“ jih namerava obelodaniti.

Skladatelj in kapelnik Karel Šebor je umrl dne 16. maja t. l. na Kraljevskih Vinogradih v 60. letu. Šebor sodi k prvim skladateljem in kapelnikom češkim, ki je že v času, ko se je šele začejalo razcvitati češko gledališče, storil za češko glasbeno umetnost in češko gledališče mnogo s svojimi glasbenimi proizvodi. Ko se je l. 1865 z uspehom uprizorila njegova opera „Templáři na Moravě“ v takratnem časnem gledališču, je postal drugi kapelnik češkega gledališča. L. 1867 se je pela njegova druga opera „Drahomira“, l. 1868 pa „Husitská nevěsta“, ki se je v tistem času nenavadno priljubila. L. 1870 je sledila četrta opera „Blanka“. V občinstvu, ki je prejšnje Šeborove opere sprejemalo s priznanjem, pa „Blanka“ ni obudila več toli živahnega zanimanja, saj je skladatelj iskal pri nji preveč efekta. Ponesrečena uprizoritev „Blanke“ je bržkone povzročila, da je Šebor zamrzl gledališče ter l. 1872 opustil službo pri „Narodnem divadlu“, postal vojaški kapelnik in deloval na Dunaju, Lvovu in na Ogrskem. Šele l. 1879 je zopet predložil češki javnosti svojo novo komično opero „Zmařená svatba“ (Skrhana poroka), ki pa tudi ni pridobila avtorju zaželenih lovorov, saj je več ali manj ponesrečen posnetek Smetanove „Prodane neveste“. Šebor je zložil tudi več kvartetov za gosli. Ko si je praški „Sokol“ ustanovil svojo godbo, je bil Šebor njen kapelnik, pozneje je ustanovil svoj glasbeni zavod ter bil dirigent glasbenega zbora, ki so ga šteli med najizbornejše v Pragi.

Z. A.

UMETNOST.

Slovenski kipar Fran Berneker na Dunaju.* Naše gore list je kipar Fran Berneker. Narodil se je v Starem trgu pri Slovenjem Gradcu na zelenem Štírskem, kjer je kot deček krave pasel. Rajni Davorin Trstenjak je spoznal njegov nenavadni dar za rezbarijo ter ga spravil v Celje k podobarju Oblaku, očetu slavnega pokojnega slavista. Tu se je učil štiri leta kiparstva, kmalu nato je šel na dunajsko akademijo ter, žal, z velikimi življenjskimi borbami prebil študije. Mlad je še, ter deluje v „höhere Specialschule für Bildhauerei“ (III., Landstrasser Gürtel). Razven tega ima svoj atelier (Wien III., Reiserstrasse). Domovina ga je doslej bore malo upoštevala. Zato se ima Berneker le svoji lastni energiji ter nekaterim blagim dunajskim rojakom zahvaliti za svoj napredek. Njegov atelier me je presenetil. Na visokem podstavu sem videl krasno spomladansko študijo, 13letnega dečka. Na mizi stoji dobra portretna soha Tolstega, ki čaka reprodukcije. Divno-krasna je kompozicija Kristus na križu. V Mariji je izražena velika resignacija, Magdaleno preveva pekoč kes, na Janezovem obličju pa se čita moreča boleost. Sedaj izgotavlja večje naročilo za grofa Pallavicinija. Lansko poletje je izvršil za njegov grad v Jemnicah na Moravskem štiri letne čase — alegorične podobe. Na zgodovino se Berneker ne naslanja; rajši si išče motivov v valovitem življenju. Tako n. pr. je njegov „Proletarec“ delo, ki bi ga bilo vredno postaviti v vsako svetovno razstavo. Tovarniški delavec na pol leži, na pol sedi s sklonjeno glavo. Žile na rokah in nogah so mu močno nabrekli. Na raznih stalih sem videl še vse polno nezavršenih osnutkov, katerih izvršitev je pa še umetnikova tajnost. Nezavršena kompozicija „Združitev v smrti“ postane grandiozno delo. Mnogo, mnogo krasnih načrtov še preveva njegovega duhá, s katerimi pride na dan šele, ko jih realizira. Ustvariti hoče tako krasno, ganljivo kompozicijo, da se ji bo svet čudil, a k temu treba, dela, molčečnosti, časa, borbe, skrbi in še mnogo prečutih noči. Če povem, da misli biti naša dična umetnika Berneker in Zajc na vseslovanski razstavi v Petrogradu zastopana z večjimi deli, sem občinstvo gotovo presenetil z lepo novico. Fr. K—vec.

Razstava „Manesa“ v Pragi. Vedno naprej! temu geslu ostaja društvo upodablajočih umetnikov v Pragi „Manes“ zvesto. Po sijajnih uspehih pri razstavah na Dunaju in v Krakovu je otvorilo društvo dne 14. sušca t. l. v paviljonu pod vrtom grofa Kinskega najnovejšo svojo razstavo. Arhitekt Kotěra je notranjščino paviljona prezidal in dekoriral. V razstavi je bilo 150 števil, privzeta pa so bila dela tudi izven „Manesa“ stoječih umetnikov. — A. Slaviček in A. Hudeček sta dva krajeslikarja, s katerimi se morejo pokazati Čehi pred vsem svetom. Slaviček je pesnik poldanskega časa in polnega veselja, Hudeček pa pesnik večera in melanholične poluteme. Vse je pri njih mojstrsko, vse dovršeno in zrelo. Enako nastopa tudi Švabinský v svojih portretih vselej z dovršenimi deli; življenje in svežost, globokost čustva in misli odseva iz vsake njegove slike. Z. A.

TEHNIKA.

Bernardijev aëroplanostat, nov zrakoplov. V zrakoplovstvu se je v zadnjem desetletju produciralo toliko novih načinov zrakoplovov, da naši čitatelji pač ne bodo več presenečeni, čitajoči o novem zrakoplovu. Bila je naznanjena že cela vrsta novih sistemov, pisalo se je mnogo o njih, tudi poizkušalo se je in se še poizkuša ž njimi, a večina se jih

* Glej članek „Fr. Berneker“ v „Slovanu“ št. 6, str. 191.

zopet pozabi, ne da bi prinesli kakih videzних praktičnih napredkov. Vendar se napreduje z vsakim poizkusom, če je bil v celoti še tako ponesrečen. Vsak zrakoplov je imel kaj lastnega, novega na sebi in vsak je bil v prid napredku teoretiškega razumevanja vsega zrakoplovstva.

Mladi Rimljan grof Giocchino Bernardi je nastopil v zadnjem času in razpravljal o svojem novem sistemu zrakoplova, ki ga imenuje aëroplanostat. Izdelati si je dal že model, s katerim hoče napravljati poizkuse. Posameznosti sestave si Bernardi še pridržuje, dokler ne dobi patenta, pač pa je že razodel idejo in način svoje iznajdbe. Bernardi pravi nekako tako-le: V zrakoplovstvu imamo dva načina, ki hočemo z njima doseči cilj našega stremljenja. Prvi način imenujemo „lažje kot zrak“, drugi pa „težje kot zrak“. Zrakoplov prvega načina imenujemo aërostat, drugega pa aëroplan. Pri prvem načinu se rabi veliko, votlo telo napolnjeno s plinom, kateri ima manjšo specifično težo kot zrak. Vsled velike lahkote splava tak zrakoplov v zrak. Z drugim sistemom se pa hoče način pličjega letanja vporabiti v svrhu zrakoplovstva. Ves aparat je težji kot zrak in se vzdiguje s pomočjo velikih kril, katere giblje motor. Pri tem sistemu je treba kril tako velike ploskve, da morejo z vsakim udarcem navzdol, vsled upora zraka, vzdigniti ves pristroj, ki mora biti primeroma zelo lehak, kajti upor zraka ni velik. Čimvečji je pa motor, tem težji je ves pristroj.

Teoretiški princip tega sistema je namreč ta, da se more vzdigniti dotični pristroj v smeri gotovega naklona, ako se mu da neka hitrost v vodoravni smeri. To pa, če si misliš ves aparat brez vsake teže. Ker pa ne moremo sestaviti zrakoplova, ki bi nič ne tehtal, moramo rabiti zopet močnejši motor, da se more doseči potrebna hitrost v vodoravni smeri.

Dosedaj tedaj še ni bilo mogoče sestaviti zrakoplova, kateremu bi bilo mogoče dati ono hitrost, ki bi bila v soglasju s težo celega aparata in z uporom, ki mu ga stavi zrak. Bernardi je kombiniral pri svojem aparatu oba sistema. Upa, da sestavi aparat, ki bi ga bilo mogoče z majhnim, tedaj lahkim motorjem vzdigniti v zrak in ga voditi kamorkoli. Radi vetrov je pri vsakem zrakoplovu merodajno, da se more njegova teža menjati in prilagoditi pritisku vetra. Bernardi zagotavlja, da je to dosegel pri svojem aëroplanostatu in da uporablja za pomikanje svojega pristroja popolnoma nov, dinamičen princip, ki se v zrakoplovstvu še ni rabil. Z imenom „aëroplanostat“ hoče Bernardi označiti novo kombinacijo obeh omenjenih sistemov. Poizkusi, ki se bodo vršili vkratkem, povedo, kako se teoretiško ingeniosno izumljeni pristroj izkaže v praksi. Vsekakor bo zanimivo slediti tem poizkusom in hočemo čitateljem o izidu poročati zopet.

Dolžina vseh železnic na zemlji. Predkratkim je izšel tretji zvezek arhiva za železništvo, v katerem je statistično dognana dolžina vseh železnic posameznih držav, tedaj tudi vse zemlje. Dolžina železnic koncem leta 1901 na zemlji znaša 816.755 kilometrov. Od leta 1900 je nastalo 26.630 kilometrov, tedaj 3·4% novih železnic. Ta odstotni znesek raste od leta do leta. Obseg zemlje znaša, merjeno ob ravniku, 5400 geografskih milj, to je 40.068 kilometrov. Zemljo bi bilo tedaj možno ob ekvatorju več kot 20krat obdati z železničnimi tiri, ki so položeni doslej. Brzovlak, ki napravi 60 km v eni uri, bi moral 1½ leta neprestano voziti, da prevozi vse proge na svetu.

Prvo vrsto vseh držav zavzema Amerika, kjer je več kot polovica vseh železnic, namreč 410.630 kilometrov. Med temi je le v Združenih državah Severne Amerike večji del, 317.354 kilometrov.

Od evropskih držav zavzema prvo mesto Nemčija (52.710 km), ki jo pa kmalo prekosi Rusija. Danes je Rusija še na drugem mestu z 51.409 km železniških prog; ker pa raste dolžina vseh prog v Rusiji zelo hitro, v zadnjem letu za 27·7%, v Nemčiji pa le za 9·5%, odstopi Nemčija kmalu prvo mesto Rusiji.

Tretje mesto zavzema Francija s 43.657 km, četrto pa Avstro-Ogrska s 37.492 km. Za to pride Vel. Britanija s 35.462 km. Dalje pridejo Italija 15.810 km, Španija 13.516 km in Švedska 11.588 km. Ostale evropske države pa imajo manj kot po 10.000 km železniških prog.

Svota, ki se je za vse železnice investirala, se ceni na 194·7 milijard (ena milijarda=1000 milijonov); tedaj je stal poprečno in okroglo en kilometer železnice 240.000 kron.

Ing. J. F.

RAZNOTEROSTI.

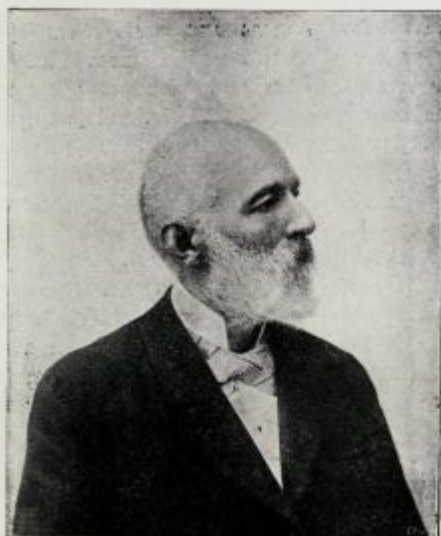
Robert Bežek. Slovenska literatura je izgubila velikega svojega prijatelja in slovenska glasbena in gledališka umetnost velenaklonjenega kritika. Notar Bežek je sredi maja t. l. v najlepši moški dobi umrl nagloma. Bil je izredno fin estetik ter duhovit glasben in gledališki kritik, ki je pisal v razne naše liste. Kot odbornik „Glasbene Matice“ in „Dramatičnega društva“ je delal z vnašanjem za napredek naše umetnosti. Bil je talentiran, agilen mož globoke izobrazbe, ki je ostavil za seboj v redki vrsti naših kritikov veliko vrzel.

Prof. dr. Jan Herzer, zaslužen pedagoški in strokovnjaški češki pisatelj, je umrl v Pragi dne 13. aprila t. l. Rojen je bil dne 13. novembra 1850. Herzer si je prizadeval seznaniti Čeha z modernim francoskim slovstvom; v to svrhu je izdal izboren francosko-češki slovar ter prevajal na češki jezik Augiera, Sardoua, Daudeta in mnogo drugih. Za „Ottáv slovník naučný“ je napisal celo vrsto izvrstnih člankov o francoski, španski, portugalski in laški književnosti.

Ferdinand Marjanko, češki pisatelj in časninar, tajnik „Osrednjega gospodarskega društva“, je umrl v Pragi dne 13. maja t. l. Bil je čist značaj, neutrudno delaven, iskren domoljub in plemenit mož. Marjanko se je rodil 31. maja 1845 v Kosmonosah pri Mladi Boleslavi in je preživel, kakor Vrchlický, Čech in več drugih slovitih čeških pisateljev, nekaj let v semenišču. Bil je izprva urednik nekaterih krajevnih listov, nekaj časa tudi najbolj razširjene praške „Nar. Politike“, prijavil je prevod Anakreontovih pesmi, napisal celo vrsto povesti in izvernih črtic ter prevrel nekaj ruskih romanov in kratkih veseloiger. Z. A.

Prof. dr. K. Chodounský. Dne 18. maja t. l. je preteklo 60 let, kar se je rodil češki učenjak profesor dr. Karl Chodounský. Radostnega srca so se tega dne spominjali jubilarja nele bratje Čehi, ampak tudi drugi Slovani, v prvi vrsti Slovenci. Komu ni znana češka planinska kolonija v Jezerskem in njeno plodonosno delovanje v prosep naše domovine? In oče te kolonije se sme po pravici imenovati dr. Chodounský. Leto za letom prihaja na Slovensko, ki mu je postalo druga domovina; s pazljivim in ljubečim očesom zasleduje naše gibanje na vsakem polju, proučuje naše razmere in obišče vsak, še tako skrit kotic naše zemlje. Malo je Slovanov, ki bi tako poznali naše kraje in naše razmere, kakor on. Ljubezen, ki jo goji do nas Slovencev, vzbuja tudi v srcih svojih rojakov Čehov, z navdušenjem pripoveduje o krasotah naše zemlje, z ogorčenjem jim govori o vnebovpijočih krivicah, ki se gode našemu narodu. Ko je dne 9. maja „Narodna jednota“ priredila „slovenski večer“, je dr. Chodounský predaval o Slovencih in podal Čehom verno sliko naših razmer. Slovenski visokošolci v Pragi imajo v njem največjega prijatelja in podpornika. Svojo hvaležnost

PROF. DR. K. CHODOUNSKÝ.

lišču v Pragi in je rojen 18. maja 1843. v Studenki. Posečal je l. 1867 vseučilišča na Dunaju, Heidelbergu, Strassburgu in Parizu, l. 1870 v Bordeauxu in Montpellieru, promoviran je bil leta 1868. in postal potem asistent prof. dr. Strenga. Leta 1869-70 je bil telesni zdravnik kneza Sanguszka na Rivieri, od 1870-76 telesni zdravnik grofice Aichelbergove v Poříčanih. L. 1877. se je nastanil kot praktičen zdravnik na Smihovem (v Pragi), l. 1884. je postal docent balneoterapije in l. 1888. tudi farmakologije na češkem vseučilišču v Pragi. L. 1892 je bil imenovan izrednim profesorjem farmakologije istotam. Dr. Chodounský je član češke Franc Jožefove akademije znanosti v Pragi, vitez Franc Jožefovega reda, dopisujoči član „Towarz. przyjaciel nauk“ v Poznanjskem, „Towarz. lekarskie“ v Varšavi, „Slova liečnika“ v Zagrebu, Balneologičnega društva v Odesi, častni član „Spolku českých mediků“ v Pragi, „Spolků lékařů“ v Benešovu, častni občan občine Jezersko na Koroškem, častni član „Slov. planinskega društva“ v Ljubljani in Slov. akad. društva „Ilirija“ v Pragi i. t. d. — Slovenci pa kličemo o priliki njegove šestdesetletnice hvaležnega srca: Bog ga živi in ohrani še mnoga leta!

Janko P—r.

Národopisné Museum Českoslovanské. V vrtu grofov Kinských v zlati matici Pragi je mična empirska graščinica z zlatim napisom: „Národopisné Museum Českoslovanské“. Dne 15. majnika t. l. je bil v Pragi naroden praznik, ko se je slovesno otvorilo to hranišče češkega narodnega življenja. To je bila nova izmed važnih etap češkega kulturnega razvoja, in misli vsega naroda so se obračale ta dan k pristno narodnemu zavodu z iskrenimi željami, naj krasno procvita to delo češke zavednosti in požrtvovalnosti. Zbirke v novih, prostranih in jasnih sobanah so v istini krasne. Češkoslovanski kroji in narodno vezenje je v elegantnih škrinjah v prvem nadstropju. Dve sobani sta za Češko, dve za Moravsko in Šlezijo, troje jih je za ogrsko Slovaško. Pred vsem so tam prezanimive, krasne figurinske skupine, ki predočujejo prizore narodnega življenja raznih čeških okrajev, zlasti pa je mična

in ljubezen so mu izkazali s tem, da so ga povodom njegove 60letnice izvolili častnim članom slov. akademičnega društva „Ilirije“, katere ustanovni član je bil že od njene ustanovitve. Dr. K. Chodounský je redni profesor farmakologije in farmakognozi na češkem vseučilišču v Pragi in je rojen 18. maja 1843. v Studenki. Posečal je l. 1867 vseučilišča na Dunaju, Heidelbergu, Strassburgu in Parizu, l. 1870 v Bordeauxu in Montpellieru, promoviran je bil leta 1868. in postal potem asistent prof. dr. Strenga. Leta 1869-70 je bil telesni zdravnik kneza Sanguszka na Rivieri, od 1870-76 telesni zdravnik grofice Aichelbergove v Poříčanih. L. 1877. se je nastanil kot praktičen zdravnik na Smihovem (v Pragi), l. 1884. je postal docent balneoterapije in l. 1888. tudi farmakologije na češkem vseučilišču v Pragi. L. 1892 je bil imenovan izrednim profesorjem farmakologije istotam. Dr. Chodounský je član češke Franc Jožefove akademije znanosti v Pragi, vitez Franc Jožefovega reda, dopisujoči član „Towarz. przyjaciel nauk“ v Poznanjskem, „Towarz. lekarskie“ v Varšavi, „Slova liečnika“ v Zagrebu, Balneologičnega društva v Odesi, častni član „Spolku českých mediků“ v Pragi, „Spolků lékařů“ v Benešovu, častni občan občine Jezersko na Koroškem, častni član „Slov. planinskega društva“ v Ljubljani in Slov. akad. društva „Ilirija“ v Pragi i. t. d. — Slovenci pa kličemo o priliki njegove šestdesetletnice hvaležnega srca: Bog ga živi in ohrani še mnoga leta!

skupina ogrsko-slovaških krojev. Oddelku krojev sosedu najbolj bogata zbirka češkoslovanske keramike, dalje je oddelek za ljudsko glasbo, za narodne pesmi in ljudsko slovstvo. V pritličju so zanimivi oddelki modelov narodnih zgradb in interieri kmečkih stanovanj, sobe iz mladoboleslavskega in plzenskega okraja, hanačka soba, kuhinjica iz Švajnsbaha pri Požunu itd. itd. Obenem bodo tam primerjalni oddelki slovanskih krojev sploh; doslej so ondi zastopani samo lužički kroji. Pri muzeju nameravajo zgraditi tudi češkoslovansko vasico; slikovit valaški stolpič za muzejem in krasno izrezljan križ ob cesti sta začetek.

„Ruthenische Revue“. Na Dunaju je začel izhajati polmesečnik „Ruthenische Revue“ v nemškem jeziku, ki ima namen, seznanjati Evropo z malodane pozabljenim maloruskim narodom in sicer v političnem, narodno-gospodarskem, znanstvenem, literarnem in umetniškem oziru. List izdajajo poslanec Bazilij Javorskyj, poslanec dr. E. Kos in Roman Sembratowicz. Sodelavci te revije so najodličnejši maloruski pisatelji in politiki (Franko, Kobylanska, Podolenko i. dr.)

NAŠE SLIKE.

Srečko Magolič: **Iz zagrebške okolice.** (Umetniška priloga s podtiski.) V moderni tehniki izvršena slika nam predočuje obraz s hrvatskega Posavja. — J. Pithart: **Psyche.** (Umetniška priloga v duplex-tisk.) — Ciriak Kostandi. **Zima in spomlad.** Spomladansko solnce sije zopet gorko na vrt ruskega samostana in po poti stopa težko starec pop, hladen in odmrli čarobam narave, zamišljen v minulost in pričakujoč le še konec vsega, svojo smrt. Ciriak Kostandi pripada med najodličnejše ruske moderne slikarje. Ivanka Kobilčeva: **Sestri ob poročnem šopku.** Naša popularna umetnica je naslikala tu dražesten prizor: sestri sta zatopljeni v misli ob poročnem šopku, ki razloči poslej njuno pot. Ena sledi svojemu soprogu, a druga? — druga se pač nada, da ni več daleč čas, ko bo imela tudi sama tak šopek kot srečna nevesta. — Celestin Medović: **Grobje na Kuni.** Hrvatski frančiškan-umetnik je danes med najglasovitejšimi jugoslovanskimi cerkvenimi in zgodovinskimi slikarji. Njegove podobe so razširjene v tisočeri barvotiskih po slovanskih salonih. Naša slika kaže grobnice na Kuni. — Franjo Pavačić: **Idila na ulici.** Starejši hrvatski umetnik Pavačić, ki živi sedaj na Reki, je prebil več let v Italiji, živel tri leta v Florenciji ter dalje časa v Napolju in Rimu, kjer je proučeval narodno življenje. Naša slika kaže prizor z italijanske ulice, kjer opravljajo nižji sloji tudi svoja vsakdanska opravila ali pa se zabavajo, vasujejo in kramljajo. — Bela Čikoš: **Circa.** Iz Homerjeve „Odiseje“ je pač znana krasna čarovnica, ki je z opojno pijačo izpremenila vsakega gosta v kako žival, svinjo itd. Junak Odisej je na svojem blodjenju po svetu tudi zašel h kraljevskolepi Circi, jo kaznoval in rešil začarance. — M. K. Crnčić: **Ribiči.** Najslavnejši jugoslovanski slikar Primorja in morja Crnčić je naslikal prizor z morske obali: ribiče, pletče svoje mreže. Slika je eden Crnčićevih največjih umotvorov. — H. Makart: **Tizian.** Iz stopnjišča dvornega umetniškega muzeja na Dunaju: Slikar Tizian in Venera, boginja lepote. — Portreti: **Simon Rutar, prof. dr. K. Chodounský.**

Veliki požar!

zamore se lahko in naglo pogasiti samo s

Smekalovimi brizgalnicami

nove sestave, koje od desne in leve strani vodo vlečejo in mečejo.
V vsakem položaju delujoče, kretanje brizgalnice nepotrebno!

R. A. Smekal, Zagreb

skladišče vseh gasilnih predmetov, brizgalnic, cevi, pasov, sekiric, sesalk in gospodarskih strojev.

Josipina Schumi

tovarna
gladčic in kanditov
v Ljubljani.

Priporočam p. n. čast.
gosp. trgovcem in
sl. občinstvu svojo
največjo, najcenejo
zbirko sladničarskih izdelkov.

Vsakovrstne času primerne predmete, kakor:

fine bombone, čokolado, pecivo itd.

Vse v izborni kakovosti ter po kolikor mogoče nizki ceni.

Privatna naročila izvršujem točno ter le proti poštnem povzetju.

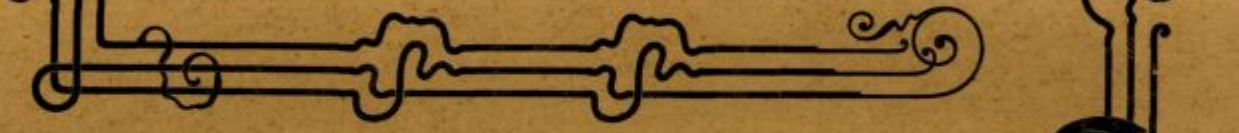
Tiskarna knjig in umetnin
DRAGOTIN HRIBAR

v Ljubljani

priporoča se slavnim
uradom, odborom in zastopom, gospodom založnikom, trgovcem in slavnemu občinstvu sploh za izvršitev vsakoršnih, bodisi enostavnih, kakor tudi najfinejših moderno opremljenih tiskovin.

Knjigoveznica.

Postrežba točna, cene zmerne!

I. kranjska tvornica pletenin in tkanin

DRAGOTIN HRIBAR

v Ljubljani

priporoča cenjenim gg. trgovcem in kramarjem v mestu in na deželi svoje izdelke, kakor: **nogavice, rokavice, gorenjske jopiče, gamašne, otročja oblačilca, telovnike za gospode in lovske telovnike itd., itd.**

Blago najboljše kakovosti, cene nizke, postrežba točna.

Slavnemu občinstvu v Ljubljani pa najljubše priporočam v nakupovanje omenjenih predmetov svojo **tovarniško zalogo v Šelenburgovih ulicah št. 13.**

Kdor kupi enkrat ostane gotovo zvest naročnik mojih izdelkov.

Naročnina „Slovana“ znaša na leto 12 K, na pol leta 6 K, na četrt leta 3 K. Posamezni zvezki po 1 K 20 h. Dijakom je naročnina znižana na 10 K letno. Za Nemčijo 13 K 50 h, za druge države 15 K. — **Cena inseratom:** Dvostopna ————— petit-vrsta 30 h za enkratni natis; za večkrat po dogovoru. —————

Lastnina in tisk D. Hribarja v Ljubljani. — Odgovorni urednik Anton Gregorec v Ljubljani.